Sisekaitseakadeemia
Politsei- ja piirivalvekolledž

Andrus Lindsalu

TEADMATA KADUNUD ISIKUTE OTSIMINE

Lõputöö

Juhendaja:
Sergo Eelmäe

Tallinn 2012

SISSEJUHATUS 3
1. TEADMATA KADUNUD ISIKUTE OTSIMISE VALDKONNA REGULEERITUS EESTI ÕIGUSRUUMIS 5
1.1. Teadmata kadunud isiku mõiste 5
1.2. Valdkonda reguleerivad õigusaktid 11
1.3. Otsimise korraldamine 14
2. TEADMATA KADUNUD ISIKUTE OTSIMISE KORRALDAMINE LÕUNA PREFEKTUURIS 24
2.1. Uuringu valim ja metoodika 24
2.2. Kadumisteadetele reageerimine 25
2.3. Isiku identifitseerimiseks vajalike andmete kogumine 32
2.4. Muud teabeallikad 34
2.5. Jälitustoimingute kasutamine 35
2.6. Intervjuud 36
3. ESILEKERKINUD PROBLEEMID NING OTSIMISE VÕIMALIKUD ERISUSED SEOSES MUUTUVA SEADUSANDLUSEGA 39
3.1. Otsimise korraldamine erinevatel tasanditel 39
3.2. Päringud krediidiasutustesse 40
3.3. Jälitustoimingute kasutamise võimalused järelevalve erimeetmena 41
KOKKUVÕTE 45
РЕЗЮМЕ 46
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU 47
LISA1 51
LISA2 53
LISA3 54
LISA4 55
LISA5 56
LISA6 57

SISSEJUHATUS

Isikute tagaotsimine hõlmab endas kriminaalmenetluse tagamise vahendit ning teadmata kadunud isikute otsimist. Ühisest lõppeesmärgist – otsitava leidmine – vaatamata on tegemist siiski kahe erineva otsimise valdkonnaga, mis hõlmavad küll mõningasi ühiseid seadusest tulenevaid võimalusi, kuid metoodiliselt neid päris samastada ei saa.

Teadmata kadunud isikute otsimise valdkond politseis on reguleeritud erinevate seaduste ning sisemiste käskkirjadega. Lisaks erinevatele kasutavatele teabeallikatele teadmata kadunud isiku otsimisel on antud valdkonda ka seostatud jälitustegevusega. Kriminaalmenetluse seadustikus (edaspidi KrMS) tehtavate muudatustega[1] jälitustegevust puudutavas osas ning jälitustegevuse seaduse[2] (edaspidi JTS) kehtivuse kaotamisega hetkeseisuga 2013. aastast kaob võimalus praeguses mõttes jälitustoimingute teostamine teadmata kadunud isiku otsimisel ning antud sätted on osaliselt viidud politsei ja piirivalve seadusesse[3] (edaspidi PPVS) järelevalve erimeetmena, kuid mitte seostatud mõistega teadmata kadunud, vaid lubatud kõrgendatud ohu väljaselgitamiseks ja kõrvaldamiseks. Kõrgendatud ohu olemasolule hinnangu andmine on üks operatiivse reageerimise kriteeriumeid muuhulgas ka teadmata kadunud isikute otsimise puhul, kuid kuidas on kohaldatavad praeguses mõttes jälitustoimingute teostamine erinevates menetlusetappides kehtiva seadusandluse kohaselt ning seoses planeeritavate muudatustega, tuleb vaadelda läbi teadmata kadunud isiku mõiste käsitluse. Teadmata kadunud isiku mõistele vastavate kriteeriumite tuvastamist võib vaadelda ka otsimise ajendi tuvastamisena, mis annab politseile aluse edasisteks tegevusteks isikute otsimisel.

---

[1] Kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seadus. 17.02.2011, jõustunud 01.01.2012- RT I, 21.03.2011, 2.
[2] Jälitustegevuse seadus. 22.02.1994, jõustunud 18.03.1994 - RT I 1994, 16, 290… RT I, 29.12.2011, 56
[3] Politsei ja piirivalve seadus. 06.05.2009, jõustunud 01.01.2010 - RT I 2009, 26, 159… RT I, 29.12.2011, 28

Lähtuvalt eeltoodust on autor püstitanud töö **uurimisprobleemi,** kuidas käsitleda teadmata kadunud isiku mõistet ning millised on toimuvate seadusemuudatuste võimalikud mõjud otsimise protsessile.

Töö eesmärk on uurida, kuidas toimub teadmata kadunud isikute otsimine hetkel kehtiva regulatsiooni kohaselt ning millised võivad olla hetkel planeeritava seadusandluse muudatuste mõjud sellele ning tuua välja võimalikud probleemid ja pakkuda lahendusi.

Käesoleva töö **uurimisküsimusteks** on: 1) kuidas käsitletakse teadmata kadunud isiku mõistet kehtivas õiguskorras 2) millised on seadusest tulenevad võimalused teadmata kadunud isikute otsimisel hetkel ning seoses planeeritavate seadusemuudatustega.

Töö on jaotatud kolme peatükki, millest esimeses tuuakse välja teadmata kadunud isiku mõiste käsitlus, teadmata kadunud isikute otsimise õiguslik regulatsioon käesoleval ajal ning politsei tegevuse korraldamine teadmata kadunud isikute otsimisel, milleks kasutatakse õigusaktide analüüsi ning teoreetilisi seisukohti seadusemuudatuste menetlemisel ning rahvusvahelist praktikat.

Teine peatükk hõlmab endas empiirilist uurimust teadmata kadunud isikute otsimise protsessi kohta Lõuna prefektuuri näitel, kuidas on korraldatud teadmata kadunud isikute otsimine ning millised on enim kasutatavad võimalused, milleks viidi läbi kvalitatiivne sisuanalüüs Lõuna prefektuuri tagaotsimistoimikute osas, kontrolliti pisteliselt menetluse infosüsteemis (edaspidi MIS) olevaid teateid teadmata kadunud isikute osas ning analüüsiti tüüpilisemaid olukordi neile reageerimisel. Samuti viidi läbi teemaintervjuud Lõuna prefektuuri tagaotsimisega tegelevate ametniku hulgas, selgitamaks, kuidas tõlgendavad tagaotsijad praegust töökorraldust teadmata kadunud inimeste otsimisel ning milline on toimiv otsimise protsess ja kasutatavad vahendid.

Kolmandas peatükis toob autor välja praktikas esile kerkinud ning seoses seadusandluse muudatusega kaasnevad võimalikud probleemid ja lahendused neile.

Käesolevas töös on kasutatud õigusaktide 01.01.2012 seisuga redaktsioone, kui viites ei ole märgitud teisiti.

1. TEADMATA KADUNUD ISIKUTE OTSIMISE VALDKONNA REGULEERITUS EESTI ÕIGUSRUUMIS

1.1. Teadmata kadunud isiku mõiste

Kuna isiku teadmata kadunuks pidamisel ja otsima asumisel tuleb tuvastada asjaolud, mis lubavad üldse isikut teadmata kadunuks pidada, on teadmata kadunud isiku mõiste käsitlemisel oluline roll edaspidiste toimingute teostamisel ja põhistamisel. Samuti on tegemist sisuliselt kadumise põhjuse tuvastamisega, mis on aluseks võimalike meetmete valikul.

Isiku teadmata kadumisega seonduvat on kehtivas õiguskorras puudutatud küll mitmetes seadustes, kuid teadmata kadunud isiku mõiste ise on toodud üksnes Tsiviilseadustiku üldosa seaduse[4] (edaspidi TsÜS) §-s 17, mille järgi loetakse teadmata kadunuks isik, kelle viibimiskoha, elusoleku või surma kohta puuduvad andmed niivõrd pika aja jooksul, et vastavalt asjaoludele on tõsiseid kahtlusi tema elusoleku suhtes.

Politsei oma tegevuses isiku teadmata kadunuks kuulutamisel ja menetluse läbiviimisel on lähtunud otsimise korraldust reguleerivas otsimise korras toodud mõistest, mille kohaselt teadmata kadunuks loetakse isik, kelle kadumise asjaolud viitavad sellele, et tema kadumise on põhjustanud kuritegu või õnnetusjuhtum, samuti oma elukohast (asukohast) lahkunud isik, kes oma tervisliku seisundi või vanuse tõttu või muudel põhjustel ei suuda anda tõeseid andmeid oma isiku kohta, samuti raviasutusest lahkunud vaimuhaige.[5] Samasuguses sõnastuses oli teadmata kadunud isiku mõiste ka enne 2010.a. otsimise valdkonda reguleerinud otsimise endises korras.[6]

---

[4] Tsiviilseadustiku üldosa seadus. 27.03.2002, jõustunud 1.07.2002 - RT I 2002, 35, 216 … RT I, 06.12.2010, 12

[5] Isikute otsimise ja seire ning tundmatute isikute ja laipade tuvastamise kord, vastu võetud Politseiameti 01.01.2010 käskkirjaga nr 50 (asutusesiseseks kasutamiseks), kättesaadav Politsei- ja Piirivalveameti siseveebis, p 20

[6] Isikute tagaotsimise ja tundmatute isikute ning laipade tuvastamise ajutine kord, vastu võetud Politseiameti 19.05.1998 käskkirjaga nr 117 (asutusesiseseks kasutamiseks), kättesaadav Politsei- ja Piirivalveameti siseveebis (käskkiri kehtetu), p 33

Politsei poolset mõiste käsitlust võib nimetada legaaldefinitsiooniks, mille eesmärk on määratleda mõiste *teadmata kadunud isik* selle õigusakti raames. Politseis kasutatavas mõistes on üksteisest eristatavad asjaolud kuritegu, õnnetusjuhtum, tervislik seisund, vanus, muud põhjused, raviasutusest lahkunud vaimuhaige.

Kuritegu on karistusseadustik (edaspidi KarS) § 3 lg 3 kohaselt karistusseadustikus sätestatud süütegu, mille eest on füüsilisele isikule põhikaristusena ette nähtud rahaline karistus või vangistus ja juriidilisele isikule rahaline karistus ja sundlõpetamine.[7] Käesoleva töö mõttes võivad taolised teod olla KarS 9. peatükis 1. jaos sätestatud eluvastased süüteod ning samas peatükis 6. jaos sätestatud vabadusvastased süüteod.

See, et kadunud isikut ei ole leitud ei välista kriminaalmenetluse alustamist. Näiteks tapmise puhul on riigikohus asunud seisukohale, et juhtudel, mil laiba või laiba osade asukoht pole teada ja on ammendatud abinõud selle leidmiseks või kui tõsikindlalt on tuvastatud, et laip on hävitatud, on võimalik isiku süüdimõistmine tahtliku tapmise eest ilma laiba kohtuarstlikku ekspertiisi tegemata ning ekslik on järeldada, et kuna isiku laiba puudumine tähendab ka võimatust eksperdi arvamusele tuginevalt tuvastada surma põhjust, siis on võimatu lugeda tuvastatuks ka selle isiku surma fakti. Riigikohtu kriminaalkolleegium peab vajalikuks rõhutada, et tapmise asjaolude selgitamisel tuleb eristada kahte faktilist asjaolu: surma fakti ja surma põhjust.[8]

Õnnetusjuhtumi puhul võib kasutada KarS kommentaarides toodud mõistet õnnetus kohta, mille kohaselt õnnetus on ootamatu sündmus, mis tekitab ohu piiritletud inimesteringile[9]. Samuti tuleks siinkohal lähtuda mõistest eluohtlik olukord, kus esineb reaalne võimalus surma saabumiseks, tervist raskelt kahjustada võiv on olukord, kus esineb reaalne võimalus raske tervisekahjustuse tekkimiseks[10].

Tervisliku seisundi ja vanuse puhul tuleb tuvastada sellest tulenev võimalik oht isiku elule ja tervisele ning siinkohal tuleks lähtuda ohu mõistest. Oht on reaalne, kui inimene ei saa temale antud olukorras kättesaadavate vahenditega iseseisvalt ohu tekkimist vältida või

---

[7] Karistusseadustik, 06. 06. 2001, jõustunud 01. 09. 2002 - RT I 2001, 61, 364… RT I, 04.04.2012, 3

[8] *Kriminaalasi Vassili Savka süüdistuses KrK § 101 p 8 ja § 199[1] järgi,* kohtuasi nr 3-1-1-137-03, Riigikohtu kriminaalkolleegium, kohtuotsus, 18.12.2003, lõik 12.1 ja 12.3

[9] Sootak, J. Pikamäe, P., *Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne (* Tallinn: Juura, 2004) 2. trükk, lk 318, komm 2.2

[10] *Samas,* lk 317, komm 3.2

ohtu kõrvaldada[11]. Riigikohtu kriminaalkolleegium on ohu mõiste kriminaalõigusliku tähendusest avanud ning öelnud, et „oht on olukord, kus on põhjust tõsiselt karta õigushüve kahjustumist ja nagu hädakaitse puhulgi, tuvastatakse see nn objektiivsest kõrvalvaatlejast lähtuvalt. Ohu olemasolu ei sõltu selle päritolust (loodusnähtus, looma käitumine vms)…“.[12]

Nii antud punkti kui ka eelneva (õnnetusjuhtum) tuleks lähtuda ka PPVS § 7^3 lg 3 toodud mõistele kõrgendatud oht, mis on oht isiku elule, kehalisele puutumatusele, füüsilisele vabadusele, suure väärtusega varalisele hüvele või suure keskkonnakahju tekkimise oht. Ohu mõiste alla võib liigitada ka muud põhjused.

Kõrgendatud ohtu tuleb vaadelda kui ühte võimalikku olukorda, millises kadunud isik võib viibida. Kõrgendatud oht on tuvastatav kogutud algandmete põhjal ning näiteks Ameerika näitel kõrgendatud ohus kadunud isikuks (*high risk missing person)* loetakse isik, kelle asukoht ei ole teada ning isiku kadumise asjaolud viitavad sellele, et võib olla oht isiku elule ja tervisele. Taolisteks asjaoludeks võivad olla (loetelu ei ole ammendav) näiteks andmed selle kohta, et isiku kadumine ei olnud vabatahtlik, on jäänud kadunuks ohtlikus olukorras või tema tervislik seisund nõuab õigeaegselt ravimite võtmist või arstiabi[13].

Suurbritannia praktikas on oht klassifitseeritud kolmel tasandil, kõrgendatud oht (*high risk*), keskmine oht (*meedium risk*) ning madal oht (*low risk*). Kõrgendatud ohuks loetakse olukord, kui on alust arvata, et esineb vahetu oht isiku elule- ja tervisele seoses tema isikuomadustega, samuti isik võib olla langenud kuriteo ohvriks.[14]

Kui kõrgendatud oht ei ole leidnud tuvastamist algselt kogutud andmete põhjal, ei saa välistada selle tegelikku eksisteerimist, millele võivad viidata edasisel andmete kogumisel saadav lisateave[15]. Suurbritannias 1008 juhtumi analüüs näitas, et neljandikku (72 %)

---

[11] *Samas,* lk 318, komm 3.3

[12] *Vladimir Tumanovi süüdistusasi KarS § 361 lg 1 järgi,* kohtuasi nr 3-1-95-06, Riigikohtu kriminaalkolleegium, kohtuotsus, 30.10.2006, p 12

[13] New Jersey State Police, „Missing Persons Investigative Best Practices Protocol Unidentified Deceased Persons Investigative Guidelines“ <http://www.njsp.org/divorg/invest/pdf/mpi-best-practices-protocol-103008.pdf> (08.05.2012), lk 2

[14] Association of Chief Police Officers, „ Guidance on the managment, recording and investigation of missing persons“ (2010) <http://www.acpo.police.uk/documents/crime/2011/201103CRIIMP02.pdf > (08.05.2012), lk 23

[15] New Jersey P.L. 2007. CHAPTER 279 AN ACT concerning missing persons, designating the act as “Patricia’s Law,” andsupplementing Title 52 of the Revised Statutes. < *ftp://www.njleg.state.nj.us/20062007/PL07/**279**_.DOC*> (05.05.2012), C.52:17B-216 5b

täheldati juhtumeid, kui madala ohuga, veerand (26 %) olid vaadeldud kui keskmise ohuga ning väga vähe (2 %) oli liigitatud kõrge ohuga juhtumiks[16].

Ohu tase võib muutuda aja jooksul ning ohu hindamine peab toimuma pidevalt, kuni pole tuvastatud isiku asukohta[17].

Vaimuhaiguse mõiste käsitluse leiame Eesti Vabariigi põhiseadusest[18] (edaspidi PS), mille kohaselt riigil on õigus sekkuda kaitsmaks inimese elu inimese enda eest ning § 20 lg 2 p 5 kohaselt võib vaimuhaigelt võtta vabaduse, kui ta on endale ohtlik.
Vaimuhaiguse e. ebaterve psüühika konstateerimiseks peavad olema täidetud kolm tingimust:

1) isik peab olema usaldusväärselt näidanud, et ta on ebaterve ehk haige psüühikaga (mis tingib objektiivse meditsiinilise ekspertiisi korraldamise vajaduse);
2) vaimse häire iseloom ja sügavus peab olema selline, et see õigustab vabaduse võtmist;
3) kinnipidamise jätkumine on õigustatud üksnes niikaua, kuni vaimuhäire kestab.[19]

Nii TsÜS-is kui ka politsei poolne lähenemine hõlmavad teatud puutepunkte, kuid sisuliselt teenivad pisut erinevaid eesmärke. Isiku teadmata kadunuks jäämise fakti tuvastamine tsiviilkohtus on vajalik ja võimalik eeskätt seoses eraõiguslike tagajärgede saavutamisega (nt perekonnaõiguslikud aspektid, vara hooldus, pärandiküsimused)[20], politsei poolne lähenemine lähtub aga isikute elu- ja tervise kaitsest. Antud seisukohale on asunud ka õiguskantsler, kes on juhtinud tähelepanu teadmata kadunuks jäämise tunnusele TsÜS §-s 17 ja soovitanud õiguskorra ühtsuse põhimõttest lähtudes ka politseil oma tegevuses lähtuda just TsÜS §-s 17 toodud definitsioonist. See tähendaks, et enne jälitustoimingute teostamist on vaja tuvastada asjaolud, mis annavad alust pidada isikut teadmata kadunuks. Samas on õiguskantsler märkinud, et „…ilmselt on eelnõu mõte

[16]Cohen, I. M., McCormick, A.V., Plecas, D., „ A Review of the Nature and Extent of Uncleared Missing Persons Cases in British Columbia“ (2008) <www.ufv.ca/Assets/CCJR/...and.../Missing_Persons.pdf >(08.05.2012) lk 18
[17] *Samas*, lk 25
[18] Eesti Vabariigi põhiseadus, 28.06.1992, jõustunud 3.07.1992 – RT 1992, 26, 349… RT I, 27.04.2011, 2
[19]Truuväli, E.-J., *et al*, *Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne* (Tallinn: Juura, 2002), lk 146
[20]Teder, I., „Õiguskantsleri tegevuse ülevaade 2007“ (2007), <http://www.oiguskantsler.ee/public/resources/editor/File/Ylevaade_2007.pdf> (15.12.2011) lk 19

hõlmata ka olukorrad, kus isik on olnud kadunud lühikest aega ja isiku elu ja tervist ohustava olukorra lõpetamiseks tuleb isik üles leida“.[21]

Seoses toimuvate muudatustega kehtivas seadusandluses on teadmata kadunud isiku mõiste ühtlustamise küsimus leidnud käsitlemist ka seoses KrMS-s jälitustegevuse regulatsiooni muutmisega ning selle rakendumisel JTS kehtivuse kaotamisega. KrMS muudatuste erinevates menetlusetappides ning püüdega viia JTS-s sätestatud jälitustoimingute lubatavus teadmata kadunud isikute otsimisel eriseadustesse ning jõutud tulemini, kus praegu kehtivas PPVS-s ning kehtima hakkavas korrakaitseseaduses (edaspidi KKS) teadmata kadunud isiku mõistet kui sellist enam ei leia. Eelkõige oli teadmata kadunud isiku mõistet antud seadustes seostatud isikuandmete töötlemisega seonduvad järelevalve erimeetmega isikuandmete töötlemine andmete saamisega sideettevõtjalt[22], kus taoline tegevus seotud üksnes mõistega kõrgendatud oht[23]. Seoses KKS menetlemisega on korra lisatud sellesse ka muudatusettepanek KKS § 33 lg 2 osas, mille eesmärk oli ühtlustada KKS-s sätestatud teadmata kadunud isiku mõiste tsiviilseadustiku üldosa seaduse regulatsiooniga[24].

Samas ei saa välistada ka teadmata kadunud isiku puhul tagaotsimismenetluse alustamisel TsÜS § 17 toodud mõistekäsitlusest, mis on tõstatunud seoses Riiklikus pensionikindlustuse seaduse[25] (edaspidi RPKS) § 20 lg 5 tõlgendamisega, mis sätestab, et toitjakaotuspensioni makstakse juhul, kui toitja on teadmata kadunud ja tema suhtes on politsei poolt algatatud teadmata kadunud isiku asukoha tuvastamise menetlus ning politsei ei ole suutnud tema asukohta kindlaks teha 12 kuu jooksul.

---

[21] Kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seadus 286SE III, õiguskantsleri kantselei arvamus 25.11.2008, < http://www.riigikogu.ee/?page=eelnou&op=ems&emshelp=true&eid=326916&u=20120508155938 > (08.05.2012), p 73

[22] PPVS § 7^{21} lg 1: Politsei võib töödelda isikuandmeid, tehes kirjaliku või elektroonilise päringu elektroonilise side seaduse § 111^{1} lõigetes 2 ja 3 nimetatud andmete saamiseks isiku kohta, kelle puhul see on vajalik kõrgendatud ohu väljaselgitamiseks või tõrjumiseks.

[23] PPVS § 7^{3} lg 3: Kõrgendatud oht on oht isiku elule, kehalisele puutumatusele, füüsilisele vabadusele, suure väärtusega varalisele hüvele või suure keskkonnakahju tekkimise oht.

[24] Korrakaitseseaduse muutmise ja rakendamise seadus. Seaduse eelnõu 570 SE-II-1, algataja seletuskiri, 15.09.2009, < http://www.riigikogu.ee/?page=eelnou&op=ems&emshelp=true&eid=758830&u=20120508155627 > (08.05.2012), lk 2 1. ptk

[25] Riikliku pensionikindlustuse seadus, 05. 12. 2001, jõustunud 01. 01. 2002 - RT I 2001, 100, 648… RT I, 14.03.2011, 9

Riigikohus on oma lahendis märkinud, et JTS § 1 lg 1 p 1 järgi sätestab see seadus jälitustegevuse tingimused ja korra ka Eesti kodanike põhiseaduslike õiguste tagamiseks. Sama seaduse § 9 lg 1 p 4 järgi on jälitustegevuse alustamise ajendiks ka isiku teadmata kadunuks jäämine. Kuna õigus toitjakaotuspensionile on põhiseaduse § 28 lg 2 kaitsealas, siis on mõeldav jälitustegevuse seaduse alusel algatada teadmata kadunud isiku asukoha tuvastamise menetlus selleks, et teha toitjakaotuspensioni määramise jaoks kindlaks RPKS § 20 lg-ga 5 nõutav asjaolu. Muud menetlust kui JTS § 9 lg 1 p-ga 4 sätestatud menetlus politseil antud juhul kasutada ei ole.[26]

Käesoleval ajal võib tinglikult öelda, et politsei oma tegevusega kontrollib isiku teadmata kadumise põhjendatust ning põhjusi, mis ühelt poolt on kontrolliallikaks kohtule[27] isiku teadmata kadunuks tunnistamisel TsÜS mõttes ning sellest tulenevatele eraõiguslikele tagajärgedele (vara hoolduse seadmine, toitjakaotuspension, surnuks tunnistamine), teisalt aga politsei kohustus tagada isikute elu- ja tervise kaitse.

Praegusel hetkel on kohaldatav TsÜS mõttes teadmata kadunud isikute otsimisele otsimise korra punkt 3 alapunkt 4, mille kohaselt toimingud, mille eesmärk on tuvastada isikute asukoht ning nende suhtes seadusest tulenevate meetmete rakendamine, korrakaitselise huvi tagamine või identifitseerimine on ka isikute leidmine muudel seadusest tulenevatel juhtudel, kui see ülesanne on pandud politseile.

Teadmata kadunud isiku mõisted võib käsitleda ka lähtuvalt kadumise põhjustest, ning Suurbritannia on enda praktikas toonud välja neli peamist põhjust:

- eksinud isikud, kes näiteks on eksinud maastikul;
- vabatahtlikult lahkunud isikud (nt soovis ise kodust lahkuda, omavoliliselt hooldekodust lahkunud isikud, isikud, kes soovivad sooritada enesetappu);
- isik, kes on kadunud vastu oma tahtmist (nt kuriteo ohver);

[26] *Viive Ernesaksa kaebus Sotsiaalkindlustusameti Tartu Pensioniameti pensionide ja toetuste osakonna Viljandi pensionikomisjoni 28. septembri 2009. a otsuse nr 23306 tühistamiseks ja ettekirjutuse tegemiseks*, kohtuasi nr 3-3-1-12-11, Riigikohtu halduskolleegium, kohtuotsus, 12.05.2011, lõik 16

[27] „…Kui lisaks tagaotsimisega seotud protseduuridele hakkab Sotsiaalkindlustusamet omakorda tuvastama faktilist seisundit, jääb isikule arusaamatuks suhteliselt sarnaste protseduuride teostamine kahe ametkonna poolt. Seetõttu on põhjendatud ja otstarbekas lähtuda Politseiameti töötajate kompetentsist, kes isiku tagaotsimise korral rakendavad oma igapäevatööks vajalikke oskusi ja pädevust“. *Samas*, lõik 11

- kadumine on põhjustatud õnnetusest, vigastusest või haiguse tõttu (nt äkiline haigestumine nagu insult, vaimse seisukorra mõju).[28]

Kokkuvõtvalt võib teadmata kadunud isiku mõiste defineerida analoogselt ACPO (*Association of Chief Police Officers*) käsitlusega, mille kohaselt teadmata kadunuks loetakse igaüks, kelle asukoht on teadmata, olenemata kadumise asjaoludest. Isikut loetakse teadmata kadunuks kuni tema asukoht on kindlaks tehtud.[29]

1.2. Valdkonda reguleerivad õigusaktid

Varasemalt oli teadmata kadunud isikute otsimine toodud politseiseaduse[30] (edaspidi PolS) § 12 lg 1 p 11 ning PPVS [31] § 3 lg 1 p 3, mida muudeti PPVS rakendamise seadusega[32] ning hetkel on politsei tegevus sätestatud PPVS § 3 lg 1 p 4 ja 5 seoses otsingu- ja päästetöödega sise- ja territoriaalmeres, majandusvööndis, Peipsi, Lämmi- ja Pihkva järvel ning otsingutööde tegemisega maismaal lennuõnnetuse korral. PPVS § 3 lg 1 p 9 kohaselt on politsei ülesandeks muude seadusest ja selle alusel antud õigusaktidest tulenevate ülesannete täitmine. Muudatused viidi sisse põhjendusega, et sõnastuses on toodud välja kõige olulisemad funktsioonid ning põhifunktsioonid tulevad erinevatest eriseadustest ning vastuseks küsimusele, kas ülesannete loetelu peaks olema täielik ja loetlema kõikides eriseadustes toodut või mis on olnud valiku aluseks leiti, et seaduse tasandil on selgem välja tuua ülesanded funktsioonide kaudu, sest neid täpsustatakse omakorda põhimääruste kaudu[33]. Vastavalt Politsei- ja Piirivalveameti põhimääruse § 20 4-le on prefektuuri üheks põhiülesandeks tagaotsitavate või teadmata kadunud isikute otsimine[34]. Politsei kohustus teadmata kadunud isikute otsimisel on toodud näiteks Riiklikus pensionikindlustuse seaduses (edaspidi RPKS) § 20 lg 5, mis sätestab, et toitjakaotuspensioni makstakse juhul,

---

[28] Crampian Police, „ Missing persons: understanding, planning, responding“ (2007) <http://www.missingpersons.gov.au/research/~/media/MP/Files/PDFs/Missing%20Persons%20Understanding%20Planning%20Respondi.ashx> (08.05.2012), lk 1

[29] Association of Chief Police Officers, „Guidance on the managment, recording and investigation of missing persons“ *supa notra 14*, lk 15

[30] Politseiseadus 20.09.1990, jõustunud 08.10.1990 RT 1990, 10, 113 (seadus kehtetu)

[31] Politsei ja piirivalve seadus, 06.05.2009, jõustunud 01.01.2010, - RT I 2009, 26, 159…RT I, 29.12.2011, 28

[32] Politsei ja piirivalve seaduse rakendamise seadus, 26.11.2009, jõustunud 01.01.2010 - RT I 2009, 62, 405

[33] Politsei ja piirivalve seaduse rakendamise seadus 519 SE III, eelnõu seletuskiri 11.11.2009 < http://www.riigikogu.ee/?page=eelnou&op=ems&emshelp=true&eid=654737&u=201205081930 38> (08.05.2012), p 17

[34] Politsei- ja Piirivalveameti põhimäärus., kehtestatud siseministri 22.12.2011.a. määrusega nr 26. RT I, 29.12.2011, 70

kui toitja on teadmata kadunud ja tema suhtes on politsei poolt algatatud teadmata kadunud isiku asukoha tuvastamise menetlus ning politsei ei ole suutnud tema asukohta kindlaks teha 12 kuu jooksul.

Teadmata kadunud isikute otsimine on käesoleval ajal Eesti politseis reguleeritud järgnevate õigusaktidega:

- Politsei ja piirivalve seadus, enne 01.01.2010. aastat Politseiseadus
- Jälitustegevuse seadus
- Kriminaalmenetluse seadustik
- Politsei- ja Piirivalveameti peadirektori 01.01.2010.a. käskkirjaga nr 50 (muudetud 30.12.2012 käskkirjaga nr 511) „Isikute otsimise ja seire ning tundmatute isikute ja laipade tuvastamise kord ” (edaspidi otsimise kord)[35], enne 01.01.2010. aastat Politseiameti 18.05.1998.a. käskkirjaga nr 117 „Isikute tagaotsimise ning tundmatute isikute ja tundmatute laipade tuvastamise ajutine kord“ (edaspidi otsimise endine kord)[36].

Antud õigusaktid toovad välja teadmata kadunud isiku otsimise ajendid ning määravad kindlaks otsimise korra ja seadustest tulenevad võimalused andmete kogumiseks. Andmete kogumise võimalused on seotud aga konkreetselt menetluse liigiga, mida kehtiva seadusandluse ja korra järgi võib jagada haldus-, jälitus- või kriminaalmenetluseks. Kuigi KrMS ei näe ette teadmata kadunud isiku otsimist, võib isiku teadmata kadumine olla põhjustatud kuriteo tagajärjel ning taoliste asjaolude ilmnemisel tuleb juhinduda kriminaalmenetluse kohustuslikkuse põhimõttest[37].

Sarnane tagaotsimisvaldkonna reguleeritus on näiteks ka Leedus, kus tagaotsimise seaduslikud alused tulenevad Leedu kriminaalmenetluse seadustikust, jälitustegevuse seadusest, siseministri korraldusega välja antud isikute otsimise juhend ning muude sisemiste käskkirjadega[38].

---

[35] Isikute otsimise ja seire ning tundmatute isikute ja laipade tuvastamise kord. Politseiameti 01.01.2010 käskkiri nr 50. Kättesaadav Politsei- ja Piirivalveameti siseveebis. 15.12.2011.

[36] Isikute tagaotsimise ja tundmatute isikute ning laipade tuvastamise ajutine kord. Politseiameti 19.05.1998 käskkiri nr 117. Kättesaadav Politsei- ja Piirivalveameti siseveebis.

[37] KrMS § 6 kohaselt kuriteo asjaolude ilmnemisel on uurimisasutus ja prokuratuur kohustatud toimetama kriminaalmenetlust, kui puuduvad käesoleva seadustiku §-s 199 sätestatud kriminaalmenetlust välistavad asjaolud või kui käesoleva seadustiku § 201 lõike 2, § 202, 203, 203[1], 204, 205 või 205[1] kohaselt puudub alus lõpetada kriminaalmenetlus.

[38] Pavlova, Z. *The fluency of International cooperation arter joining the Schengen area and improvement*

Teadmata kadunud isikute otsimise temaatikaga on otseselt seotud isikute põhiõiguste ning nende riivega. Politsei poolne tegevus teadmata kadunud isiku otsimisel toob kaasa eelkõige PS § 26 sätestatud kaitseala riive (igaühel on õigus perekonna- ja eraelu puutumatusele), kuhu sekkuda ei ole lubatud muidu, kui seaduses sätestatud juhtudel ja korras tervise, kõlbluse, avaliku korra või teiste inimeste õiguste ja vabaduste kaitseks, kuriteo tõkestamiseks või kurjategija tabamiseks.

Õiguse kaitseala ja selle piiride skeemi tagajärjeks on vabadust piirava avaliku võimu tegevuse õigustamise vajadus. Alati, kui riik sekkub üksikisiku vabadussfääri, peab tal olema selleks legitiimne põhjus. Vastasel korral on riigi tegevus PS-ga vastuolus ja seega keelatud.[39]

Isikuandmete töötlemise lubatavuse tingimused sätestab isikuandmete kaitse seadus (edaspidi IKS), mille § 1 kohaselt IKS eesmärk on kaitsta isikuandmete töötlemisel füüsilise isiku põhiõigusi ja -vabadusi, eelkõige õigust eraelu puutumatusele ning § 14 kohaselt isikuandmete töötlemine andmesubjekti nõusolekuta on lubatud üksikjuhtumil andmesubjekti või muu isiku elu, tervise või vabaduse kaitseks, kui andmesubjektilt ei ole võimalik nõusolekut saada.[40]

Põhiõiguste adressaadi põhiõigust riivav abinõu on demokratlikus ühiskonnas vajalik siis, kui see on püstitatud eesmärgi saavutamiseks sobiv (kohane), vajalik kitsamas tähenduses (tarvilik) ja proportsionaalne kitsamas tähenduses (mõõdukas).[41]

Abinõu valikul tuleb lähtuda igast konkreetsest sündmusest ja selle asjaoludest ning siinkohal on politseile antud kaalutlusõigus[42] konkreetse meetme valikul.

---

possibilities in determining the location of fugitives. Tagaotsimise konverents. 2008 Toila. Publitseerimata materjal.

[39] Truuväli, E.-J, *supa notra 19*, II ptk komm 10

[40] Isikuandmete kaitse seadus, 15.02.2007, jõustunud 1.01.2008 - RT I 2007, 24, 127 ... RT I, 30.12.2010, 11

[41] Truuväli, E.-J, *supa notra 19*, II ptk komm 10.2

[42] *HMS § 4 kohaselt kaalutlusõigus (diskretsioon) on haldusorganile seadusega antud volitus kaaluda otsustuse tegemist või valida erinevate otsustuste vahel ning kaalutlusõigust tuleb teostada kooskõlas volituse piiride, kaalutlusõiguse eesmärgi ning õiguse üldpõhimõtetega, arvestades olulisi asjaolusid ning kaaludes põhjendatud huve.* Haldusmenetluse seadus, 06.06.2001, jõustunud 01.01.2002 - RT I 2001, 58, 354 … RT I, 23.02.2011, 8

Erinevatest õigusaktides toodud võimalustest täpsemalt otsimise korraldust käsitlevas alapeatükis.

1.3. Otsimise korraldamine

Otsimise korraldamist eesti politseis tuleb vaadelda läbi tagaotsimise mõiste käsitluse, kuna hõlmab endas teoreetilisi seisukohti taktikalises mõttes.

Otsimise endise korra kohaselt on tagaotsimine menetluslike, jälitustegevuslike ja teiste teabe hankimiseks teostatavate toimingute kogum tagaotsitava isiku leidmiseks.

Otsimise korras on antud mõistet pisut kohandatud ning selle kohaselt otsimine on menetluslike, jälituslike ja avalike toimingute kogum tagaotsitavaks kuulutatud või teadmata kadunud isiku leidmiseks[43]. Sisult samastes definitsioonides on erinevus tagaotsimise endises korras kasutatud termini *tagaotsimine* asendamine terminiga *otsimine,* milline muudatus on tingitud selguse mõttes otsitavad on tagaotsitavad[44] ja teadmata kadunud isikud [45].

Tagaotsimine kuulub otsimismeetmete hulka, tagaotsimise all tuleb mõista meetmeid, mille eesmärk on plaanipärane isikute ja esemete otsimine.[46]. Antud käsitlus hõlmab otsimise ressurssi ning kasutatavaid meetmeid.

Tagaotsimine hõlmab kõiki meetmeid ja vahendeid isikute plaanipäraseks otsimiseks. Tagaotsimise selle meetmete ja vahendite alusel võib jagada kaheks: üldine tagaotsimine ehk otsimine ilma konkreetse vihjeta ning eesmärgistatud tagaotsimine ehk otsimine konkreetse vihje alusel, hindamistulemuste või muude ajendite põhjal[47]. Üldist tagaotsimist võib sedastada ka seoses juhtimispõhimõttega ”Teadete kogumine on ka ilma erikorralduseta iga politseiametniku ülesanne”.[48]

---

[43] Sarnane on sõnastus ka Leedus, mille kohaselt Leedu Vabariigi territooriumil tagaotsimise toimingud on seaduslikult põhjendatud jälituslike, menetluslike ja muude tegevuste kogum, mille eesmärgiks on leida ja kinni pidada tagaotsitav või teha kindlaks teadmata kadunud isiku asukoht. Pavlova, Z. *The fluency of International cooperation arter joining the Schengen area and improvement possibilities in determining the location of fugitives*. Tagaotsimise konverents. 2008 Toila. Publitseerimata materjal.

[44] Kriminaalmenetluse seadustiku § 140.

[45] Seletuskiri isikute otsimise ja seire ning tundmatute isikute ja laipade tuvastamise korra juurde, publitseerimata materjal, lk 1

[46] Abram, H. Conrad, *Politseitaktika II* : *üldised politseimeetmed* (Tallinn: Sisekaitseakadeemia, 2002) Lk 59

[47] *samas*, lk 59-60

[48] *samas*, lk 59

Eesmärgistatud tagaotsimist võib käesoleval ajal eesti politseis lugeda otsimismenetluse läbiviimist sellega konkreetselt tegeleva ametniku poolt ning üldist tagaotsimist iga politseiametniku ülesandena informatsiooni kogumisel.

Üldise tagaotsimise ning eesmärgistatud tagaotsimise piiritletus on korraldatud vastavalt sisemistele käskkirjadele ning tuleks vaadelda üldiselt kitsamale ehk juhinduda tagaotsimise läbiviimisel tuleb üleriigilisest juhendist konkreetse prefektuuri töökorraldusele. Tagaotsimine on iga politseiametniku ülesanne, hoolimata sellest, kas ta kuulub korrakaitse- või kriminaalpolitseisse.

Kehtiva otsimise korra kohaselt on teadmata kadunud isiku otsimine reguleeritud põhimõttel, et otsimist korraldab prefektuur, kelle tööpiirkonnas elas teadmata kadunud isik.

Isiku otsimine algab otsimise ajendid olemasolul, mis otsimise korra kohaselt on füüsilise või juriidilise isiku suuline või kirjalik pöördumine, samuti politsei tegevuse käigus tuvastatud teave, mis annab aluse eeldada, et isik on teadmata kadunud.

Teate saamisest algab otsimise protsess, mis hõlmab endast eelnevaid tegevusi kadumisteate põhjendatuse kontrolliks ning järgnevaid tegevusi isiku asukoha tuvastamiseks.

Eelnev tegevus oma sisult on isiku kadumisasjaolude võimalik samastamine teadmata kadunud isiku mõistes toodud asjaoludega, milliste kontrollimisel ja otsimise põhjendatusel kasutab politsei oma tegevuses kõiku olemasolevaid võimalusi isiku leidmiseks.

Teadmata kadunud isiku otsimise protsess peaks olema iga isiku jaoks arusaadav, see on üldistavalt kirjeldatud ka RPKS eelnõu menetlemisel, kus tagaotsimise pädevuse selgitamisel on öeldud järgnevat : „Tavaliselt esitavad pereliikmed isiku kadumise kohta politseile avalduse mõni päev pärast seda, kui isiku ei ole tavapärasel ajal oodatud kohta (koju, tööle jne) ilmunud. Isiku otsimisel võetakse arvesse iga juhtumi eripära. Kasutatavad toimingud otsustab tagaotsimist teostav ametnik. Sõltuvalt juhtumi eripärast võidakse kasutada järgmisi toiminguid (loetelu ei ole ammendav): kontrollitakse, kas isik on

kahtlustatavana kinni peetud, kas tema suhtes on kohaldatud sundtoomist koos kinnipidamisega, kas isik on vahistatud, kas isik on sundkorras hospitaliseeritud psühhiaatriahaiglasse. Politsei küsitleb avaldajat ja teisi isikuid kadunu tundemärkide, eluviiside, harrastuste, tutvusringkonna, alternatiivsete elukohtade jms kohta. Toimiku juurde võetakse kadunud isiku võimalikult värsked fotod, võimalusel säilinud sõrmejäljed ja bioloogilised näidised. Kontrollimaks versioone isiku võimaliku asukoha osas sõelutakse rahvastikuregistri, äriregistri, haigekassa jm andmebaase. Teade isiku teadmata kadumise kohta sisestatakse politsei andmebaasi. Igapäevaselt uuendatav tagaotsitavate isikute info (tagaotsitava ees- ja perekonnanimi, sünniaeg, sugu, tagaotsimise põhjus ja alguskuupäev) on kättesaadav politsei interneti koduleheküljel www.pol.ee. Seega politseil on oma töökorralduses üksikasjalikud juhised otsimise protsessi läbiviimiseks ning analoogse tegevuse toimumine Sotsiaalkindlustusametis isiku teadmata äraolemise juriidilise fakti tuvastamisel, ei ole majanduslikult põhjendatud. Otstarbekas on, et taoliste tegevustega tegelevad selleks väljaõpetatud Politseiameti töötajad“.[49]

Alati on kõige raskem küsimus teate saamisest inimese teadmata kadumise kohta, mis on kadumise põhjuseks ning kui operatiivselt oleks vajalik tegutseda. Vale hinnang võib ohustada isiku elu- ja tervist ning kurva lõpptulemuse puhul ei ole enam oluline, kas viga oli andmete kogumises ja hindamises või tegevuse korraldamises. Viimane laia kõlapinda omanud juhtum septembrist 2011.a., kui ajakirjanduses vallandus diskusioon selle üle, miks politsei neli päeva ei otsinud metsa läinud ja kaduma jäänud meesterahvast[50].

Ohu taset saab nõuetekohaselt hinnata vaid juhul, kui ametnik on täielikult analüüsinud olemasolevaid andmeid. Ohu tuvastamine tugineb ametniku otsusele ning on alati subjektiivne ning seda tuleb kontrollida järelevalve protsessis.[51]

Kui teadmata kadunud isiku asukohta esmaste andmete kontrollimisel ei tuvastatud ning on põhjendatud isiku teadmata kadunuks jäämine, alustatakse hiljemalt 10 päeva jooksul

---

[49] Riikliku pensionikindlustuse seaduse, riiklike peretoetuste seaduse ja teiste sotsiaalkindlustushüvitisi ning sotsiaaltoetusi käsitlevate seaduste muutmise seadus 267 SE III, algataja seletuskiri, 14.05.2008 <http://www.riigikogu.ee/?page=eelnou&op=ems&emshelp=true&eid=304670&u=20120508160357> (08.05.2012) lk 2

[50] Kärmas, M., „ Haige mees lebas politsei suhtlusprobleemi tõttu metsas“ ERR, 14.09.2011, <http://uudised.err.ee/index.php?06234494> (15.12.2011)

[51] Association of Chief Police Officers, „Guidance on the managment, recording and investigation of missing persons“ *supa notra 14*, lk 23

avalduse või teate laekumisest teadmata kadunud isiku otsimiseks jälitusmenetlust või haldusmenetlust. Samas kohustab kord alustama haldus- või jälitusmenetlust viivitamatult, kui on alust arvata, et teadmata kadunud isiku elu on ohus, isik on ohtlik iseendale või teistele.

Teadmata kadunud isiku otsimiseks alustatakse motiveeritud alustamise otsuse alusel jälitusmenetlust või haldusmenetlust[52]. Taoline menetluste liigitamine tuleneb andmete hindamisest ning jälitusmenetluse alustamise otstarbekusest. Reeglina on esmastest kogutud andmetest näha, kas üldse on võimalust ja vajadust jälitustoimingute teostamiseks. Ka siinkohal jätab juhend võimaluse menetlusliigi muutmiseks. Kui haldusmenetluse käigus on ilmnenud vajadus teostada jälitustoiminguid, koostatakse jälitusmenetluse alustamise otsus, mille alusel muudetakse politsei andmekogus otsimise ajendit[53]. Otsimise endise korra kohaselt taoline võimalus puudus, tagaotsimise materjalid koondati tagaotsimistoimikusse, mis koosnes kahest osast – avalik- ja salajane[54], millist sätet JTS-s muudeti 01.07.2004 kehtima hakanud redaktsiooniga ja jälitustoimikute pidamise kord sätestati eraldi määrusega.[55]

Otsimismenetluses kasutatavad toimingud tulenevad põhiliselt PPVS-st (järelevalve üld- ja erimeetmed), JTS-st (jälitustoimingud) ja kriminaalmenetluse korral KrMS-st. Kui isiku teadmata kadunuks jäämisel ilmnevad kuriteo asjaolud, tuleb lähtuda kriminaalmenetluse kohustuslikkuse põhimõttest[56] ning sel juhul on edasiste toimingute läbiviimine reguleeritud kriminaalmenetluse seadustikus tulenevate sätetega. Muudel juhtudel tuleb lähtuda JTS-st (jälitusmenetluse korral), mille kohaselt JTS-s ettenähtud haldusmenetlusele kohaldatakse haldusmenetluse seaduse sätteid, arvestades JTS seaduse erisusi või haldusmenetluse seaduse sätteid (haldusmenetluse korral).

---

[53] Otsimise kord, *supa notra 5*, p 40 ja 43

[54] JTS § 10^4 lg 4 kohaselt jälitustoimikud on kaheosalised: esimeses osas salajase kaastöötaja poolt, variisiku poolt, jälituse eri- ja erandtoimingutega hangitud või muu salajane teave ning teises osas muude jälitustoimingutega hangitud või muu avalikest allikatest saadud teave.

[55] Jälitustoimiku pidamise kord. Vastu võetud siseministri 01.11.2004 määrusega nr 59, jõustunud 21.11.2004, RTL 2004, 144, 2171.

[56] KrMS § 6 kohaselt kuriteo asjaolude ilmnemisel on uurimisasutus ja prokuratuur kohustatud toimetama kriminaalmenetlust, kui puuduvad KrMS seadustiku §-s 199 sätestatud kriminaalmenetlust välistavad asjaolud või kui seaduses sätestatult aluste puudub alus lõpetada kriminaalmenetlus.

Otsimise korras on ära toodud otsimismenetluse (nii jälitus- kui ka haldusmenetluse) käigus toimikusse kantavad teadmata kadunud isikut puudutavad materjalid, mis näitab ära põhilised teabehankimise allikad ning üldise taktikalise lähenemise teadmata kadunud isiku otsimisel. Jätan siinkohal välja formaalse dokumentatsiooni ning sel juhul on otsimise korra kohaselt on antud andmeteks:

- teadmata kadunud isikut puudutavad väljatrükid politsei andmekogudest;
- õiend teadmata kadunud isiku elukoha kontrolli kohta;
- õiend, milles kajastatakse lähikondlaste, töökaaslaste või naabrite ütlused;
- jälitustoimingutega seotud nõuetekohane dokumentatsioon;
- teadmata kadunud isiku asukoha kindlakstegemist puudutavad päringud ja vastused;
- päästeoperatsiooni kokkuvõte koos otsingupiirkonna kaardistusega;
- laekunud informatsiooni põhjal koostatud õiendid ja teadmata kadunud isiku asukoha kindlakstegemise meetmete ülevaated;
- õiend isiku tuvastamise kohta;
- muu teave.

Sarnast andmete kogumise- ja kontrolli mehhanismi võime kohata ka Suurbritannia praktikas, kus tavaliselt teate saamisel teadmata kadumise kohta, ametnik teeb järgnevad toimingud:

- teate esitaja küsitlemine kadumise asjaolude ning kadunu kohta;
- hiljutise foto küsimine;
- võimalike kaaslaste, sõprade, külastatavate kohtade väljaselgitamine;
- põhjalik teadmata kadunud isiku elukoha või muude võimalike viibimiskohtade kontroll;
- anda hinnang võimalikele ohtudele teadmata kadunud isikule;
- hindama võimalust, et kadumise on põhjustanud kuritegu;
- kontrollida, kas teadmata kadunud isik ei viibi vahi all;
- teostada kontrolli politsei ning mittepolitseilistest andmebaasidest;
- kontrollida võimalikke samalaadseid juhtumeid;
- kontrollida kohalikke haiglaid;
- isikukirjelduse edastamine patrullidele.[57]

[57] Newiss, G., „ Missing presumed...? The police response to missing persons“

Kuna ja millises järjekorras ühte- või teist konkreetset meedet kasutatakse, oleneb juba kadumise asjaoludest ja selle kiireloomulisusest. Samas võib siinkohal kogutavaid andmeid käsitleda ka tõenditena. Tõendite tagamine on kõigi koormavate ja vabastavate isiklike ning materiaalsete tõendusmaterjalide kindlakstegemine, mida on vaja, et otsustada faktiliste asjaolude üle. Üldises mõttes tuleb seejuures jälgede otsimise, fikseerimise ja hindamise ning tunnistuste kogumise ja jäädvustamisega tagada asjaolude ja sündmuste kulgemise terviklik, kontrollitav ning rekonstrueeritav jäädvustus ja esitus[58].

Iga kadumisjuhtumi kohta kogutud teave peab olema fikseeritud selle võimalikuks kasutamiseks ka tulevikus. Näiteks korduvalt kadunud isikute puhul võib osutuda kasulikuks informatsioon selle kohta, kus nad käisid või kellega nad koos olid varasematel kordadel. Varasem käitumine mõjutab tulevast tegevust.[59]

Kiireloomulisteks sündmust võib käsitleda läbi PPVS toodud mõiste kõrgendatud oht ning taolistel juhtudel on esmasteks tegevusteks maastikuotsingute läbiviimine vastavalt otsingute tüüpplaanile ning samuti PPVS § 7^{21} järelevalve erimeetmena toodud isikuandmete töötlemine andmete saamisega sideettevõtjalt. Viimasel juhul on tegemist sisuliselt JTS § 12 lg 1 p 5 toodud kõnedeeristusega, antud sätte toomisel PPVS-sse on õiguskantsler asunud seisukohale seoses ettepanekuga politseile õigus teha päring sideettevõtjale teadmata kadunuks jäänud isiku kohta et nõustub selles, et isiku elu ja tervist ohustavas olukorras nn kõneeristuse tegemine ei ole oma olemuselt jälitustoiming, kuna isikut tema leidmisel kohaldatud abinõust koheselt teavitatakse ja erinevalt klassikalistest jälitustoimingutest ei ole eesmärgiks päringu tegemist isiku eest varjata ega saadud andmeid muul eesmärgil töödelda.[60] Tuleb veel eristada olukordi, kus näiteks isik on eksinud ning võtab ise ühendust hädaabinumbriga, sel juhul on kohaldatav elektroonilise side seaduses[61] (edaspidi ESS) § 88 lg 3, mille kohaselt sideettevõtja peab riigisisestele hädaabinumbritele, Euroopa ühtsele hädaabinumbrile «112» ja

---

< *http://library.npia.police.uk/docs/hopolicers/fprs114.pdf* > lk 11

[58] Abram, H. Conrad, *supa notra 46*

[59] Association of Chief Police Officers, „Guidance on the managment, recording and investigation of missing persons“ *supa notra 14*, lk 33

[60] Kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seadus 286SE III, õiguskantsleri kantselei arvamus 25.11.2008 < http://www.riigikogu.ee/?page=eelnou&op=ems&emshelp=true&eid=326916&u=20120508155938 > (08.05.2012), p 73

[61] Elektroonilise side seadus 08.12.2004, jõustunud 01.01.2005. RT I 2004, 87, 593… RT I, 29.12.2011, 214

julgeolekuasutuse ühele lühinumbrile helistamise korral tegema riigisisesele hädaabiteenistusele, häirekeskusele ning julgeolekuasutusele vahetult kõne ühendamise järel tasuta kättesaadavaks helistaja telefoninumbri ning teabe helistaja asukoha kohta.

Kui isikult positsioneerimiseks luba saadud ei ole on isiku asukoha tuvastamine sidevahendi positsioneerimise näol tegemist varjatud jälgimisega JTS § 12 lg 1 p 3 mõttes, millisel juhul on vajalik jälitusmenetluse olemasolu.

Jälitustoimingute teostamisel tuleb lähtuda JTS § 5 lg 5 põhimõttest, et jälitustoimingud on lubatud üksnes siis, kui taotletavat eesmärki ei ole võimalik saavutada isiku põhiõigusi vähem riivaval viisil.

Teadmata kadunud isikute otsingute puhul puudub põhimõtteliselt ajaline piiritletus võrreldes menetlust tagavate tagaotsimistega. Ainsateks lõpetamiste kriteeriumiteks on isiku asukoha kindlakstegemine. Asukoha kindlakstegemisena saab vaadelda ka tundmatu laiba identifitseerimist teadmata kadunud isikuna. Tundmatute laipade tuvastamise kord on reguleeritud sama otsimise korraga ning omab olulist puutepunkti teadmata kadunud isikute otsimise teemal just andmete kogumise seisukohalt.

Tõene tuvastamine saadakse, kui kõrvutatakse esmaselt kogutud ning hiljem leitud andmeid , mis on saadud kaudsetest asitõenditest (nt isiklikud riided, esemed) ja füüsilistest asitõenditest (nt sõrmejäljed, hambakaart)[62].

Praegusel ajal on arenenud võimalused isikusamasuse tuvastamisel DNA võrdluse näol, mis on eriti tähtis olukordades, kus tuvastatava välistunnused ei annagi sisuliselt teist võimalust isiku tuvastamiseks (nt skeletistunud laibad). Kui varasema regulatsiooni kohaselt ei olnud otsest kohustust DNA võrdlusproovide kogumiseks teadmata kadunud isikute kohta, siis praeguse regulatsiooni kohaselt on antud kohustus olemas ning suureneb võimalus tundmatute laipade tuvastamiseks teadmata kadunud isikutena. Samuti ei tohi alahinnata vahetut tegevust tundmatu laiba leidmise sündmuskohal andmete kogumisel ning identifitseerivate andmete kogumisel teadmata kadunud isikute kohta. Kui puudub

[62]Interpol, „Katastroofiohvrite tuvastamise juhend“ <http://www.valitsus.ee/UserFiles/valitsus/et/uudised/taustamaterjalid/sojahaud-tallinnas/sailmete-identifitseerimine/katastroofiohvrite-tuvastamise-juhend/juhend.pdf> (15.12.2011), lk 19

võimalus DNA võrdlusmaterjali hankimiseks teadmata kadunud isiku kohta, tuleb seda hoolikamalt keskenduda hangitavatele andmetele isiku hilisemaks tuvastamiseks.

Identifitseerimiseks vajalikke andmed hõlmavad lisaks ka kadunud isiku isiklikelt esemetelt fikseeritavaid andmeid, nagu näiteks DNA ning samuti sõrmejälgede olemasolu, milliseid tuleks aga koguda esimesel võimalusel ja juhinduda DNA ekspertiisi määramise juhises toodule[63]. Siinkohal peaks vajadusel kasutama PPVS tulenevat võimalust järelevalve erimeetmena kasutamaks isiku elukoha vaatlust[64]. Antud meetme kohaldamise vajadus võib tekkida näiteks ka situatsioonis, kui sissepääs elukohta on vaid kadunud isikul ning isiku äraolek on tavapäratu (tervise tõttu oma korteris abitus seisundis viibivad isikud). Elukoha vaatlemise juhised on üksikasjalikult ära toodud ka Lõuna prefektuuri juhendis[65], mille kohaselt on oluline fikseerida ruumide seisukord ja selle fotografeerimine, isikut tõendavate dokumentide, pangakaartide, sularaha, sidevahendite, infotehnoloogiavahendite, hügieenitarvete ning riideesemete olemasolu kontroll.

Elukoha kontroll võib anda tõendeid ka selle kohta, kas isik on lahkunud vabatahtlikult (nt puuduv toit, krediitkaardid, pass), samuti võimalus hankida täiendavat informatsiooni isikult seljas olevate riiete kohta, kui täpseid andmeid ei ole teada ning pereliikmed võivad elukohas puuduvate riiete järgi seda tuletada, samuti võimalik kirjavahetus, päevikud, arvuti või mobiiltelefoni olemasolu, mistahes tõendeid võimalike ravimite tarvitamise kohta.[66]

Vaatlus võib anda informatsiooni ka muudele kadumise asjaoludele, s.h. võimalikele kuriteo tunnustele, milliste ilmnemisel tuleks vaatlust jätkata KrMS sätteid silmas pidades.

Oluline ei ole üksnes esmane põhjalik andmete kogumine teadmata kadunud isikute kohta vaid ka põhjalik andmete kogumine tuvastamata laiba leidmisel. Käitumist tundmatu laiba

---

[63] Eesti Kohtuekspertiisi Instituut. DNA ekspertiiside määramise juhend. Kättesaadav Politsei- ja Piirivalveameti siseveebis.

[64] Politsei ja piirivalve seadus § 7[37] lg 1 p 2 sätestab, et politsei võib valdaja nõusolekuta tema valduses oleva piiratud või tähistatud kinnisasja, ehitise või ruumi läbi vaadata, sealhulgas vaadata läbi seal asuva asja ning avada uksi, väravaid või kõrvaldada muid takistusi, kõrgendatud ohu väljaselgitamiseks või tõrjumiseks.

[65] Lõuna prefektuuri isikute tagaotsimise ja tuvastamise juhend, vastu võetud Lõuna prefektuuri 16.06.2011.a. käskkirjaga nr 70 (asutusesiseseks kasutamiseks), kättesaadav Politsei- ja Piirivalveameti siseveebist.

[66] Association of Chief Police Officers ,"Practice advice on search managment and procedures" (2006) < http://www.sebev.co.uk/images/stories/Documents/acpo%20search%20management%20and%20procedures%202006.pdf > lk 100

leidmisel on reguleeritud nii otsimise korraga kui ka surmajuhtumitega seonduva politseitöö läbiviimise korraga[67].

Kokkuvõtvalt kirjeldab teadmata kadunud isikute otsimise protsessi Eesti politseis alljärgnev joonis:

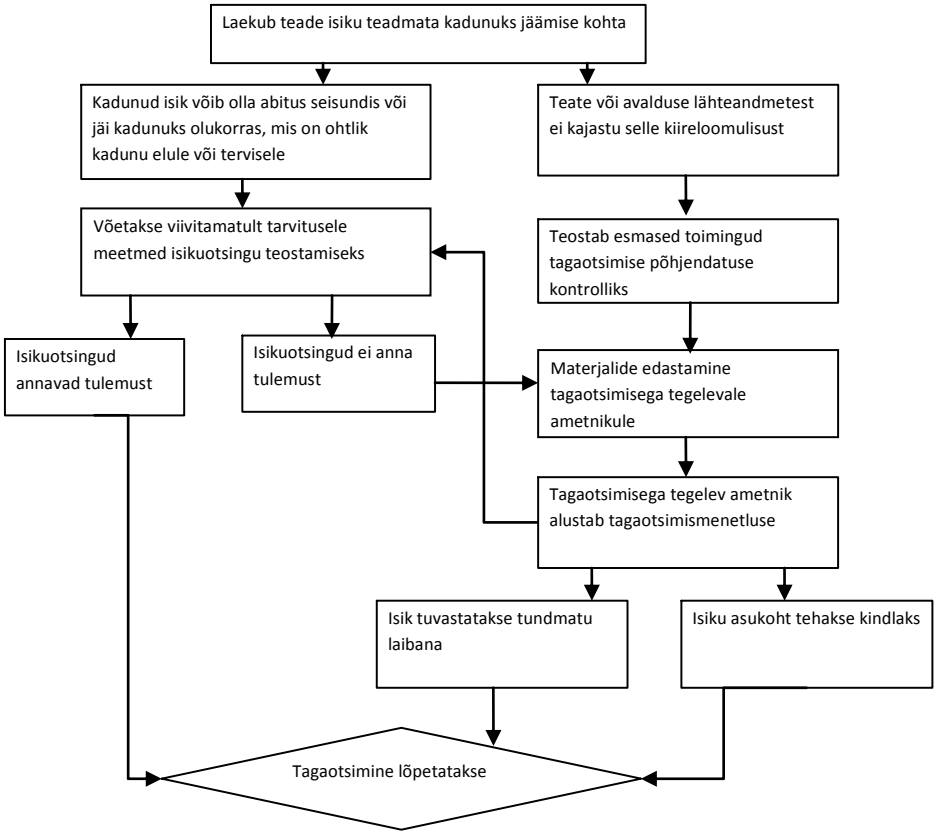

Analoogne lähenemine teadmata kadunud isikute otsimise protsessile on ka Suurbritannia otsimise praktikas, kus otsimise protsess on jagatud kolme etappi: teate vastuvõtmine ja hindamine, esmane tegevus ning uurimine ja läbivaatamine. Teate vastuvõtmise etapis tuvastatakse ohu tase (kõrge, keskmine või madal) ning lähtuvalt sellest planeeritakse edasised tegevused. Esmane tegevus on seotud ohu tasemega ning kõrgendatud ohu ilmnemisel on reageerimine kohene. Samas toimub ka madalamate ohtude korral pidev ohu ümberhindamine ning tegevuste planeerimine. Juhtumite hilisema läbivaatamise

[67] Surmajuhtumitega seonduva politseitöö läbiviimise kord, vastu võetud politseipeadirektori 25.07.2009 käskkirjaga nr 189, kättesaadav Politsei- ja Piirivalveameti siseveebis.

eesmärgiks on kontrollida tegevuse põhjalikkust ning avastada võimalikud puudused, hinnata juba kasutatud meetmete kvaliteeti, määrata uusi juhiseid uurimise jätkamiseks.[68]

[68] Association of Chief Police Officers, „Guidance on the managment, recording and investigation of missing persons“ *supa notra 14*, lk 40-41

2. TEADMATA KADUNUD ISIKUTE OTSIMISE KORRALDAMINE LÕUNA PREFEKTUURIS

2.1. Uuringu valim ja metoodika

Uuring hõlmas Lõuna prefektuuris märkega *kadunud isik* registreeritud MIS teadete kvalitatiivset sisuanalüüsi, Lõuna prefektuuri JTS § 9 lg 1 p 4 ajendil alustatud jälitustoimikute kvalitatiivset sisuanalüüsi ning teemaintervjuusid Lõuna prefektuuri tagaotsimisega tegelevate ametnike hulgas.

MIS teadete valim hõlmab juhuvaliku meetodil Lõuna prefektuuris ajavahemikul 2007-2011.a. registreeritud teadete hulgast märgendiga *kadunud isik* (kokku 2217 teadet) valitud teateid, võttes aluseks tüüpilisemad olukorrad. MIS teadete analüüsi eesmärgiks oli välja selgitada väljakujunenud praktika kadumisteadetele reageerimisel.

Toimikute valim hõlmab 87 Lõuna prefektuuris aastatel 2007-2011.a. JTS § 9 lg 1 p 4 alusel alustatud jälitustoimikuid, millised on lõpetatud seisuga aasta lõpp 2011.a., mis moodustab 89,7 % taoliste toimikute üldarvust. Jälitustoimikut aastate ning jaoskondade lõikes jagunesid alljärgnevalt:

	2007	2008	2009	2010	2011
Tartu	23	13	6	1	1
Jõgeva	5	4	1	2	5
Viljandi	9	3	0	0	0
Võru	2	0	1	0	1
Põlva	2	4	0	0	0
Valga	3	1	0	0	0
KOKKU	**44**	**25**	**8**	**3**	**7**

Toimikute analüüsil keskenduti informatsiooni kogumise allikatel ning jälitustoimingute kasutamisel.

Teemaintervjuu valim hõlmas endas Lõuna prefektuuri nelja tagaotsimisega tegelevat ametnikku, kes töötavad erinevates jaoskondades. Ankeet koosnes neljast küsimusest, mis annab ülevaate Lõuna prefektuuri teadmata kadunud isikute otsimise korraldusest, kasutatavatest vahenditest ning probleemidest: 1) teadmata kadunud isikute otsimise korraldus 2) kasutatavad teabeallikad teadmata kadunud isikute otsimisel 3) hetkel kehtiva

töökorralduse mõju otsimise protsessile 4) ettepanekud teadmata kadunud isikute otsimisel. Intervjuu viidi läbi märts 2012.a.

2.2. Kadumisteadetele reageerimine

Lähtudes otsimise korraldusest ning selle erinevatest etappidest, võtsin kadumisteadetele reageerimise hindamisel aluseks nii analüüsitud jälitustoimikutes oleva informatsiooni kui ka MIS teated isikute kadumiste kohta. Kuigi esmane politsei andmebaasides registreeritud informatsioon peaks kajastuma ka hiljem alustatud tagaotsimistoimikutes, siis analüüsitud toimikute puhul see reeglina puudus, mis võib olla tingitud asjaolust, et pöörduti otse kirjaliku avaldusega või olid andmebaaside kanded puudulikud. Arvestada tuli ka asjaolu, et analüüsitud perioodil vahetus teadmata kadunud isikute andmete sisestamise rakendus (POLIS asendus MIS-ga). Läbiv nõue kõikide teadete puhul on see, et vaatamata teate sisule peab see olema enne isikuandmete töötlema hakkamist fikseeritud politseiandmekogus, mis annab meile esmase aluse edasiste toimingute tegemiseks.

Olenevalt otsimise põhjustest võime teated jagada kohest reageerimist vajavateks (kõrgendatud ohu olemasolu) ja –mittevajavateks (kadumise asjaolud on ebaselged ning nõuavad täiendavat kontrolli). Analüüsitud MIS teadete ning jälitustoimikute põhjal võib öelda, esimese kategooria alla jäävad reeglina sündmused, kus tegemist on kas metsa eksinud inimestega või sellises eas, tervislikus seisus olevad isikud, kelle puhul võib määravaks osutuda ajaline faktor, mille tõttu abita jätmine võib ohustada isiku elu- ja tervist. Teadmata kadunud isiku mõiste käsitlemise seisukohalt ei saa tõmmata kindlaid piire kõrgendatud ohu olemasolu seisukohalt, kui, siis ainult õnnetusjuhtumi ja kuriteo korral. Samuti ei joonistunud analüüsitud teadetest ja toimikutest välja kindlaid kriteeriume, mille alusel võiks isikut pidada kadunuks olukorras, mis võib ohustada isiku elu- või tervist, välja arvatud järgnevalt kirjeldatud olukorrad.

Nagu eelnevalt mainitud on kõrgendatud ohu puhul esmasteks reageerimise võimalusteks eelkõige maastikuotsingute teostamine ning järelevalve erimeetmena positsioneerimise kasutamine. Kuigi puudub täielik ülevaade teostatud maastikuotsingute ja kasutatud ressursi kohta Lõuna prefektuuris, MIS andmebaasi kohaselt on Lõuna prefektuuris isikute vahetuid teatejärgseid otsinguid aastatel 2007-2011 läbi viidud kokku 66 korral. Reeglina oli tegemist kas seene- või marjahooajal metsa eksinud isikutega või taolises eas või

tervislikus seisundis oleva isikuga, kes pole jõudnud koju tavapäraseks ajaks. Teate klassifitseerimine kõrgendatud ohuga juhtumiks ei ole siinjuures keeruline ning operatiivsuse vajadus sisaldusid ka teadetes.

Analüüsides reaalselt maastikuotsinguteni viivaid juhtumeid võib öelda, et käitumisjuhised taolistel olukordadel Lõuna prefektuuri haldusterritooriumil on erinevates maakondades sarnased ning otsingute alustamise põhistamine peegeldub teadete sisust. Teate saamisel tuvastanud ohu isiku elule-tervisele, kogutakse andmeid kadumise koha ja selle olustiku kohta, samuti andmeid kadunud isiku kohta, s.h. avaldajale teadaolevad andmed isiku tervisliku seisundi kohta. Teadmata kadunu otsinguid maastikul alustatakse kadumise piirkonnas, mis on välja selgitatud küsitluste ja erineva info kogumise tulemusena, millele eelneb politsei ekipaaži saatmine kadumise kohta ning operatiivsete vahendite kasutamise võimalusel nende kasutamine, milleks reeglina on kas jäljekoera kasutamine või telefoni positsioneerimine järelvalve erimeetmena[69], seejuures hinnatakse ressursi vajadust ning tehakse isikkooseisu kokkukutsumine maastikuotsingute teostamiseks, kaasates selleks vajadusel teisi asutusi või organisatsioone. Otsinguid juhib korrakaitsebüroo territoriaalse struktuuriüksuse juht või tema poolt määratud isik[70].

Autor peab siinkohal vajalikuks taaskord rõhutada iga sündmuse eripära, võib maastikuotsingute käitumismudeli ja võimalused kokku võtta kahes alljärgnevas sündmuses toodu põhjal.

12.09.2009.a. laekus juhtimiskeskusele teade A-lt, et teataja oli läinud koos 79 aastase B-ga metsa seenele ning nüüdseks on B juba 4 tundi kadunud, kuigi teataja on teda üritanud otsida omakäeliselt. B-l mobiiltelefoni kaasas ei ole.
Järgnevalt on võetud isiku kirjeldus seljas olnud riiete kohta, otsingupiirkonda toodud jäljekoer, kellel jälge üles võtta ei õnnestunud, esialgsed aktiivsed otsingud lõpetati 20:10.
Järgnevalt toodud B otsingutel kasutatud ressurss päevade lõikes:

- *13.09.2009 kell 11:15-18:30 18 politseiametnikku, 11 kaitseliitlast, 4 eraisikut;*
- *14.09.2009 kell 11:00-16:00 7 politseiametnikku, 1 abipolitseinik, 1 eraisik;*
- *15.09.2009 kell 10:00-16:25 13 politseiametnikku, 19 kaitseliitlast, 4 punase risti töötajat, 3 eraisikut;*
- *16.09.2009 kella 10:00-15:30 4 politseiametnikku, 19 kaitseliitlast ja 5 punase risti töötajat.*

Otsitavat isikut ei leitud, samuti ei laekunud ka mingit informatsiooni kadunud isiku võimaliku liikumise kohta. Kohalikke elanikke otsitavast isikust teavitatud, informeeritud piirkonnas liikuvaid inimesi. [71]

---

[69] Politsei ja piirivalve seadus § 7^{23}
[70] Lõuna prefektuuri isikute tagaotsimise ja tuvastamise juhend. Lõune prefektuuri 16.06.2011.a. käskkiri nr 70, kättesaadav Politsei- ja Piirivalveameti siseveebist, p14
[71] MIS juhtum nr 2602,09,0,0061965

Antud sündmusest nähtub, et vaatamata suurele kasutatud ressursile ning otsimispiirkonna suhteliselt täpsest piiritlusest, ei õnnestunud metsa eksinud isikut leida. Hinnates politsei poolset reageeringut antud sündmusele, on lähtutud kõrgendatud ohust isiku elule ja tervisele.

Samas ei pruugi kadumisteate saamisel olla otsingupiirkond väga täpselt määratletud, nt õigeaegselt koju mitte ilmunud alaealised. Ka taolistel juhtudel on lähtutud kõrgendatud ohu olemasolust ning kasutatud kõiki olemasolevaid võimalusi otsitava operatiivseks leidmiseks.

Teatati 25.04.2009 kell 02:11, et õhtul ei tulnud koju 10-aastane K.M. Telefon kutsub, kuid vastu ei võta. Vanemad sõprade nimesid ei tea. Poiss umbes 150cm pikk, tüsedama kehaehitusega, seljas must dressipluus, tumedamad teksad. Õpib Kesklinna Gümnaasiumi 4. klassis. Tellitud positsioneerimine. Patrullid kontrollisid Võru valla ja Lasva valla teid. Ema T.M. tel xxxxxxxx. Tellitud helikopter. Kell 06.00 ajal tellitud igaks juhuks Kaitseliidu Võrumaa Malevalt ja Eesti Punase Risti Võrumaa Seltsilt abiväge võimaliku metsaotsingu tarbeks. Kell 06.40 ajal teatas KL ülem K.A, et temal on valmis staabis otsinguteks 10 inimest ja EPR teatas, et nendel on otsinguteks valmis 4 inimest ja komplekteerimisel varumeeskond. 25.04 kell 07.10 selgus operatiivtöö tulemusel, et kadunud poiss oli sõbra K.H. vanavanemate pool Lasva vallas. Kõik korras. Leidmise hetkel polnud helikopter veel väljunud. Kaitseliitlasi ja EPR inimesi informeeritud, et nende abi ei vajata. Laps antud Võru politseijaoskonnas üle vanematele.[72]

Otsingutel tavapärane kasutatav ressurss maastikuotsingute puhul Lõuna prefektuuris:

- Politsei- ja Piirivalveametnikud koos enda kasutuses olevate täiendavate ressurssidega (jäljekoer, sidevahendi positsioneerimine, erinevad maastiku- ja veesõidukid, helikopter jne.);
- organisatsiooniväline ressurss, mis hõlmab vabatahtlikke ja koostööpartnereid, nagu näiteks päästeamet, kaitseliit, punane rist, teatud juhtudel laibakoera kasutamise võimalus.

Taolistel juhtumitel reeglina andmebaaside kontroll vajalikuks ei osutu, teatud juhtudel võib tõstatuda raviasutuste kontrollimise vajadus või ka andmed selle kohta, kas otsitav isik on ka varem kadunud olnud või otsimise hetkel tagaotsitav, mis muudaks raskemaks ka isiku otsimise, kuna isik pole huvitatud politseiga suhtlemisest, samuti isiku võimalikku kinnipidamist. Otsingute puhul juhin tähelepanu ka sellele, et kontrollida tuleks ka otsinguala perimeetrit, kus asuvad teede sõlmed ja küsitleda ka ümbruskonna elanikke, samuti tuleks kontrollida ka kadunu elukohta otsingute ajal, kuivõrd enda kogemusest

[72] MIS juhtum nr 2860,09,00001786

võin öelda, et ühel kopteri tellimise juhtumil oli metsa eksinud inimene juba kodus, kui kopter otsinguid alustas ning tagasiside tuli juhusliku kontrolli järgselt.

Maastikuotsingud ei ole ainult operatiivse reageerimise vajadus, vaid võib tõstatuda ka hilisemas menetluse staadiumis, kui laekub vastavat informatsiooni ning ei pruugita otsida enam elusolevat isikut vaid juba surnukeha, taolistel juhtudel võib tõstatuda küsimus laibakoera kasutamise vajaduses[73]. Samuti üksikute otsitava luude või esemete leidmisel hilisemal menetluse staadiumis võib osutada vajalikuks laiendatud otsing antud piirkonnas[74].

Juhul, kui isikut leida ei õnnestunud ning viiakse sisse kas jälitus- või haldustoimik, peavad kõik senised kogutud materjalid sh maastikuotsingute teostamise kohta käivad materjalid olema kajastatud ka toimikus, milline nõue oli reeglina täidetud ka analüüsitud jälitustoimikutes, küll võis ainsa puudusena taoliste andmete kajastamisel välja tuua piirkonna kaardistamata jätmise (oli ainult POLIS väljatrükk otsingute teostamisest[75]). Esmaste kogutud materjalide kajastamise vajalikkus seisneb selles, et ei tekiks dubleerivaid tegevusi.

Ühe operatiivse toiminguna sidevahendi positsioneerimist tuleks siiski hinnata selle hädavajalikkust ning alati ei saa taolist tegevust lugeda põhjendatuks. Näitena toon ühe juhtumi, kus on püütud isiku telefoni positsioneerida, kuigi kadumisteates ei nähtu otseseid andmeid isiku kaduma minemise täpsemate asjaolude kohta.

Teataja: U . Teate sisu: K.R. talust lahkus joobes umbes 1,5 tundi tagasi H.P. tel. xxxxxx ja teataja arvates võis H.P. midagi juhtuda. Kell 06.32 proovitud teha Tallinna kaudu positsioneerimist, kuid rikke tõttu andmebaasiga ühendust ei saada. Ümbruskonnast H.P ei leia. Oli nähtud tee otsas autot peatumas (marki ,nr. ei tea) , kuid ei nähtud konkreetselt kas läks auto peale. H.P. on väidetavalt ka varem peolt üksi öösel lahkunud. Tuttavad pidid kaineks saamisel kontrollima ega ta koju pole jõudnud ja võtavad hiljem uuesti politseiga ühendust. Kell 08:05 teatas P. H. abikaasa, P.P., et mees tuli koju tagasi.[76]

Antud teate puhul ei saa anda objektiivset hinnangut sellele reageerinud ametniku otsusele ja lähtuda saab vaid andmebaasis olevatest andmetest. Ka joobes isiku puhul võib tegemist olla nn riskigruppi kuuluva isikuga kuna pole võimeline adekvaatselt käituma ja võib jääda

[73] JT0926000149
[74] JT0826000371
[75] JT0726000031
[76] MIS juhtum nr *2602,08,00021200*

näiteks kraavi või sõiduteele magama jne, kuid siiski peaks olema enne positsioneerimise otsuse tegemist põhjendus üksikasjalikum ja see kajastuma ka sündmuses.

Lihtsalt palajasõnaline teataja arvamus, et võis midagi juhtuda ei saa olla teadmata kadumise põhistatuseks ning ei tohiks olla sisult jälitustoimingu teostamise aluseks. Analüüsitud toimikutes menetluse eelset positsioneerimist kasutatud ei olnud, positsioneerimise kohta oli vaid üks juhtum, kus positsioneerimiseks oli kasutatud JTS sätteid ning sellel juhul oli põhjendatud ka isiku teadmata kadunuks jäämine[77].

Kõige sagedasemad on Lõuna prefektuuri näitel kadumisteated isikute õigeks ajaks mitte koju ilmumise kohta ning taoliste juhtumite korral puudub ka teates põhistus, mis eeldaks ohtu kadunu elule- või tervisele. Taoliste sündmuste puhul on üksnes teates olemasoleva informatsiooni põhjal raske esmase hinnangu andmine ning sellest lähtuvalt kaalutlusõiguse kasutamine on konkreetse teate vastu võtnud ametniku pädevuses. Juhtimiskeskuse tavapärane käitumismuster taolistes olukordades on isikukirjelduse võtmine, selle edastamine patrullidele ning teate edastamine vastava piirkonna tagaotsimisametnikule. Enamus antud teadetest leiavad lahenduse 1-3 päevaga ning tagaotsimismenetluse staadiumisse ei jõuagi. Mõningad tüüpilisemad näited taolistest teadetest:

Tartu Vaimse tervise hooldekeskusest lahkus 10.09.2011 A K. Lubas minna jala Rakverre. Leidmisel helistada sotsiaaltöötajale tel XXXXXXX .Võetud ühendust V R, kes palus tagaotsimise lõpetada. Tema sõnul elab A. K Rakveres, Ta ja Tartusse ei soovi enam tagasi tulla. V. R pidi talle tema asjad Rakverre ära viima.[78]

Teataja: L. K. Teate sisu: 18.07.2009.a. lahkus kodunt L. M. Kõhna kehaehitus, siilisoeng. Pikkus 160 cm. Seljas sinised lühikesed püksid ja jalas sinist värvi korvpallisärk. Mobiiltelefon puudub. 21,07,2009 tuli koju.[79]

07.06.2008. L. T teatab, et alates 05.06.2008.a. on kadunud K. L, kes telefonile ka ei vasta. Kui K. L. esmaspäevaks välja ei ilmu, siis pöördub uuesti politseisse. L.T mob. xxxxxxxx. 08.05.2008 ilmus tagasi koju.[80]

Samas tuleks taolistel juhtudel kontrollida politsei andmebaasides kajastuvat informatsiooni, kas isik ei ole kinni peetud, kainenema paigutatud, õnnetuse või kuriteo ohver või paigutatud tervishoiuasutusse, samuti, kas isik ei ole olnud varem kadunud. Ülejäänud andmed on kontrollitavad teadaolevate sidemete kaudu vesteldes kadunu

[77] JT0726000315
[78] MIS juhtum nr *2602,11,0109621*
[79] MIS juhtum nr *2602,09,00048301*
[80] MIS juhtum nr 2650,08,00002637

lähedaste, naabrite, tuttavatega. Kas taoline kontroll on ka teostatud teate saamisel, ei saa hinnata, küll aga võiks lähtuda põhimõttest, et antud kontrollimehhanism toimib automaatselt vaatamata teadetes sisalduvale informatsioonile.

Objektiivsemalt saab hinnata jälitustoimikutes kajastatud teadmata kadumise põhistatuse kontrolli, kuna avalduses peavad antud andmed kajastuma. Kui pöörduja kohta on olemas eelnev informatsioon andmebaasis MIS, tuleks enne avalduse täitmisele hakkamist sellega tutvuda ning tuvastada, mis on juba tehtud. Reeglina võetakse avaldus teadmata kadunud isiku avalduse vormil[81]. Põhilised antud vormil kajastamist leidvateks andmeteks on muuhulgas, kas isik võib olla ohtlik, vaimselt haige, kas on mingil muul viisil või olukorras ohtlik, samuti kadumise asjaolud ja oletatavad põhjused.

Kuigi enamuses analüüsitud toimikutes oli avaldus võetud vastavale vormile, esines ka avaldusi „valgel paberil“, millele vaatamata sisaldasid need vormil toodud andmeid ning kui esineski puudujääke, oli täiendavalt täidetud vastav vorm või lisatud täiendav õiend vestlusest avaldajaga asjaolude täpsustamiseks. Siiski peaks jälgima vormi nõudeid kuna see välistaks edaspidise andmete täpsustamise vajaduse.

Analüüsitud jälitustoimikute põhjal võib öelda, et praktiliselt alati on olemas viide kas siis isiku vaimsele ebastabiilsusele ja esineb avaldaja arvates suitsiidi oht, tegemist on kas alaealise või kõrges eas isikuga või siis vaimuhaigega. Samas tuli ette ka juhtumeid, kus tegemist oli lihtsalt alkoholiprobleemiga isikuga, kes ei ole koju ilmunud ning küsitavaks on jäänud üldse jälitusmenetluse alustamise põhjendatus, kusjuures jälitusmenetlust on alustatud juba 2 päeva peale teate saamist ning isik ilmus koju päev peale menetluse alustamist[82]. Samas, nagu juba ees pool märgitud, võib ka joobes isiku puhul tegemist olla nn riskigruppi kuuluva isikuga, tuleks siiski otsimise alustamine olla täpsemalt põhjendatud.

Ühe kontrollallikana politsei kasutuses olevate andmebaaside kontrolli võib vaadelda nii esmase tegevusena, kui ka pideva tegevusena edasise menetluse käigus, kuni isiku asukohta pole teada, et tuvastada võimalikke uusi andmeid (isikud tõendavad dokumendid, piiriületused) . Analüüsitud jälitustoimikutes kõige rohkem kajastamist leidsid andmed

[81] Vt Lisa 1
[82] JT0826000031

rahvastikuregistri (edaspidi RR) kohta 51 toimikus, kodakondsus- ja migratsiooniameti (edaspidi KMA) kohta 26 toimikus, haigekassa (edaspidi HK) 13 toimikus, karistusregister (edaspidi KaRR) 10 toimikus, mõnes üksikus toimikus ka autoregistri (edaspidi ARK) päringud ja Maksu- ja Tolliameti infosüsteemi päring piiriületuse kohta (edaspidi Suspect). Kindlat väljakujunenud praktikat andmebaaside kontrollimise osas peale Viljandi, kus 11 toimiku puhul kõigis peale ühe kajastusid nii RR, KMA kui HK andmed, Põlva puhul 5 RR ja 5 KaRR andmed, teistel jaoskondadel kindel seaduspärasus puudus. Arvestada tuleb, et reeglina on tegemist eelkõige iseloomustava materjaliga (käitumine, kontaktid) ning kui andmebaasidest ei nähtu täiendavat inforatsiooni teadmata kadunud isiku kohta, siis väljatrükid ei ole ka vajalikud. Lõuna prefektuuris 2008. aasta otsimise korraga kehtestati lisana ka päringuleht andmebaasidest päringute teostamise kohta[83], mis annab ülevaate millisel ajal mis andmeid kontrollitud on.

Lühidalt ka eelnevalt märgitud andmebaasidest saadava informatsiooni kasutatavusest:

- RR isikuandmed, pereliikmed, aadressiandmed;
- KMA isikule väljastatud isikut tõendavate dokumentide andmed ning nende kehtivus, dokumendifoto;
- HK aadressi, tervisekindlustuse andmed (tööandja), mõnel juhul ka telefoninumber, raviasutustes viibimine;
- ARK juhilubade ja sõidukite kohta (kui isik kadunud koos autoga, võimalus märkida see politseihuvisse);
- KaRR isiku karistatuse andmed, näitab näiteks alkoholilembust;
- politsei andmebaasid MIS, KAIRI sisaldavad informatsiooni isikuga seotud registreeritud juhtumite kohta, samuti sidemete ja kontaktide kohta;
- Suspect riigist lahkumine, lisaks on piiriületusi võimalik kontrollida läbi piirikontrolli infosüsteemi, kuid peab silmas pidama, et EL sisepiiridel piirikontroll puudub ning vastused ei ole tingimata ammendavad.

Loetelu ei ole kindlasti ammendav, kuid tegemist on siiski peamiselt kasutatavate andmeallikatega.

Täpsemalt peatun raviasutuste kontrollimise võimalusel. Raviasutuste kontrollina võib vaadelda ka olemasolevat võimalust haigekasse päringu teostamiseks läbi politsei

[83] Vt lisa 2

andmebaasi, kust on võimalik vaadata isikute raviasutusse pöördumist, kuid samas toodi intervjuudes välja probleem taolisi päringuid ühest kohast teha.[84] Probleemi sisu seisneb selles, et andmed isikute raviasutusse pöördumise kohta kanduvad üle alles isiku lahkumisel raviasutusest, mistõttu saab kontrollida, kas isik on ravil viibinud, mitte aga seda, kas ta seal viibib. Kasutatud on (nt Jõgeva jälitustoimikutes) kirjalikke päringuid vastavalt isikule (varem olnud psühhiaatriahaiglas ravil) otse konkreetsetele haiglatele või ringkirjana teistele prefektuuridele kontrollimaks nende piirkonnas asuvaid ravi- ja hoolekandeasutusi.

Kasutamist leidis esmase toiminguna ka vestlused lisaks avaldajale teiste perekonnaliikmete, tuttavatega, tuvastatud kontaktidega, kes võivad omada informatsiooni isiku kadumise kohta, et välistada näiteks asjaolu, et kadunu ei soovi lihtsalt oma asukohta omakestele teada anda, kuid seda võib teada omakestele teadmata isik. Kui puudub konkreetselt jälitustoimingute tegemise võimalus ning algandmetest ei kajastu juhtumi kiireloomulisust, tuleks eelnevalt põhjalikult kontrollida olemasolevaid andmeid ning 10 päeva enne toimiku sisseviimist peaks see olema piisav aeg.

Analüüsitu põhjal võib öelda, et isiku teadmata kadunuks jäämise põhistatus reeglina välja toodud ning kui on olnud vajadus täiendavate asjaolude selgitamiseks, siis on seda ka tehtud.

2.3. Isiku identifitseerimiseks vajalike andmete kogumine

Isikukirjelduse ja identifitseerimiseks vajalike andmete õigeaegne kogumine on oluline ning tuleb lähtuda asjaolust, et taoliste andmete õigeaegne kogumata jätmine võib hilisema isiku tuvastamise muuta võimatuks. Isikukirjelduse andmed fikseeritakse esmaselt juba teate laekumisel juhtimiskeskusele, mida täiendatakse ja täpsustatakse kirjaliku avalduse vormistamisel.

Analüüsitud toimikutes olid andmed fikseeritud nii füsioloogiliste näitajate kui ka muus osas piisava põhjalikkusega, pöörates tähelepanu nii võimalikele kaasas olevatele esemetele kui ka kadunu eritunnustele armide, tätoveeringute jms osas. Kui endise otsimise

[84] Valtna, M., 2012, Intervjuu

korra kohaselt tuli isiku tuvastamiseks nõuda välja andmed ka kadunu hambakaarti ja ambulatoorse kaarti kohta, ei kajastunud taolisi andmeid analüüsitud toimikutes ja enda praktika põhjal võin öelda, et hambakaarti olemasolu hakati kontrollima alles vajadusega tuvastada tundmatu laip ja kui võis eeldada, et tegemist võib olla konkreetse teadmata kadunud isikuga.

2010.a. kehtima hakanud otsimise korra kohaselt tuleb teostada teadmata kadunud isiku elukoha kontroll. Analüüsitud toimikutes elukoha vaatluse kohta sisaldusid andmed vaid ühes toimikus[85], kuid mitte üheski alates 2010.a. alustatud jälitustoimikus. Arvestades asjaolu, et antud toimingu eesmärgiks on nii kadumise põhjuste kohta informatsiooni saamine kui ka isiku identifitseerimiseks vajalike andmete kogumine, siis tuleks igal üksikjuhtumil põhjendada, miks antud toiming teostamata on jäetud. Võimaliku võrdlusmaterjali fikseerimata jätmise kohta võin näite tuua enda praktikast, kui õigeaegselt kogumata jäänud DNA võrdlusmaterjali tõttu oli isiku tuvastamise protsess märksa keerulisem ning lõpuks õnnestus see tänu isiku haigusloos olevate andmete ning laiba leidmise kohalt fikseeritud esemete äratundmiseks esitamise läbi[86].

Samuti on kohustus koguda ka DNA võrdlusmaterjali kadunud isiku lähisugulastelt. Analüüsitud toimikutes võrdlusmaterjali võtmise osas oli antud informatsioon lähisugulaste DNA osas olemas ühes toimikus, mille tagaotsija oli saatnud ka Eesti Kohtuekspertiisi Instituuti (edaspidi EKEI) DNA võrdlemiseks seni tuvastamata isikute DNA profiiliga, mille tulemusena leidis tuvastamist aasta varem leitud tundmatu laip[87]. Lisaks oli veel ühes toimikus isik tuvastatud lähisugulase DNA abil, millisel juhul säilmete leidmise kohalt leitud andmetega (riided, leidmise koht) võis järeldada, et tegemist võib olla konkreetse kadunuga ning DNA võrdlus kinnitas seda[88].

Kõik isikukirjeldus hõlmavad andmed tuleb kanda ka MIS andmebaasi ning neid vajadusel jooksvalt täiendada. Analüüsitud toimikute puhul nende kontrollimisel MIS andmebaasi sisestatud andmestiku osas oli hulgaliselt puudujääke, mis enamuses hõlmasid küll varasemalt POLIS andmebaasist üle tulnud kirjeid, kuid sellele vaatamata on taoliste andmete korrastamine vajalik eelkõige tundmatute laipade tuvastamise seisukohalt.

[85] JT0826000139
[86] JT0826000195
[87] JT1126000208
[88] JT0826000371

Antud juhtumid näitavad võrdlusmaterjali kogumise vajadust ning samuti esmaste andmete täpse fikseerimise vajadust ka isiku riietuse ja esemete osas, et oleks võimalik vajadusel kitsendada tuvastatavate isikute ringi.

2.4. Muud teabeallikad

Analüüsitud toimikutes leidsid kõige rohkem kasutamist erinevaid päringuid asutustesse, millest enim kasutatud päringud pankadesse, raviasutustesse, tagaotsimisülesanded teistesse prefektuuridesse ning lisaks sündmuse eripärast tulenevaid päringuid nt hoolekandeasutustesse või pensioniametisse täiendavate andmete saamiseks, samuti jälitustoimingute teostamine selle võimalusel. Veel leiab üsna sagedast kasutamist meedia kaasabi kasutamine informatsiooni hankimisel ning interneti monitooring. Sellega võib lühidalt ka kokku võtta põhilised informatsiooni kogumise allikad lisaks eelnevates peatükkides kirjeldatule.

Üsna sageli oli kasutatud jälitustoimikutes teadmata kadunud isikute kohta konto väljavõtte päringuid erinevatesse pankadesse (20 juhul), mis praeguse seadusandluse kohaselt on paraku aga andmete kogumisel volituspiiride ületamine. Kuigi otsimise koha pealt on taoliste andmete saamine oluline, mis võib näidata nii otsitava kadumise eelset käitumist (raha väljavõtmine vahetult enne kadumist), aidata tuvastada isiku asukohta või kuriteo ohvriks langemist (nt võtab keegi kolmas isik kadumise järgsel päeval pangaautomaadist raha välja) on taoliste päringute tegemine lubatud vaid käimasoleva kriminaalmenetluse raames. Nimelt on krediidiasutuste seaduse (edaspidi KAS) mõttes tegemist pangasaladusega ning taoliste andmete avaldamine on sama seaduse kohaselt lubatud kohtueelse uurimise asutusele vaid alustatud kriminaalmenetluses[89]. Kui pole alustatud kriminaalmenetlust, siis pangapäringute teostamise põhjendatud ei ole.

Meedia abi teadmata kadunud isikute kohta informatsiooni saamiseks oli analüüsitud toimikutes kasutatud 19 korral, kasutatud oli nii kohalikke lehti kui ka üleriigilist meediakajastust. Üleriigilisse meediasse edastamine toimub läbi prefektuuri pressiesindaja, informatsiooni laekumine aga on jäänud pigem üksikjuhtumiteks. Siiski toon näitena

[89] KAS § 88 lg 5 p 2 Kirjaliku või kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis esitatud järelepärimise vastusena peab krediidiasutus avaldama pangasaladust muuhulgas kohtueelse uurimise asutusele ja prokuratuurile alustatud kriminaalmenetluses. Krediidiasutuste seadus 09.02.1999, jõustunud 1.07.1999 - RT I 1999, 23, 349… RT I, 29.03.2012, 24

juhtumi, kus meedias avaldatu peale tuli informatsioon, et isikut oli nähtud liikumas ühes piirkonnas, ametnike poolt kontrolliti informatsiooni ning leiti ka kadunu.[90] Mida laiemat kõlapinda omab juhtum, seda sagedasem on kindlasti ka võimalik tagasiside. Viimastel aastatel on Lõuna prefektuuris kasutusel ka otsitavate isikute kuvamine KMA teenindussaalides olevatel ekraanidel, kuhu isiku lisamise vajaduse ja otstarbekuse hindab iga konkreetse juhtumiga tegelev ametnik.

Üheks oluliseks andmete kogumise allikaks on osutunud internet. Enamasti kasutatakse isiku kontrollimist läbi otsinguportaali *google*, mille abil saab andmeid nii isiku võimalike kontaktnumbrite, sotsiaalvõrgustikku kuulumise kohta. Sotsiaalvõrgustike kasutamine on laialdaselt levinud ning sisaldavad andmeid eriti kadunu võimaliku suhtlusringkonna kohta. Samuti võib osutuda võimalikuks kasutajatunnuse järgi IP[91] lõppkasutaja päring, millel peatun jälitustoiminguid kajastavas punktis. Ka analüüsitud jälitustoimikutes interneti väljatrükke puudutavad andmed sisaldasid eelkõige suhtlusportaalide andmeid, eriti teadmata kadunuks kuulutatud alaealiste osas.

Lisaks toon välja tagaotsimisülesannete koostamise teistele asutustele. Analüüsitud toimikutes oli taolisi ülesandeid kirjalikult vormistatud kolmes toimikus, mis seisnesid aadresside kontrollimise vajaduses, reeglina käib aga suhtlus teiste asutustega otsekontaktide teel ning reeglina leiavad antud andmed toimikutes kajastamist ka õiendite näol.

2.5. Jälitustoimingute kasutamine

Kehtiva seadusandluse kohaselt kriminaalmenetluse väliselt teadmata kadunud isikute otsimisel jälitusmenetluse raames on võimalik kasutada põhiliselt varjatud jälgimist JTS § 12 lg 1 p 3 järgi ja kõnedeeristust JTS § 12 lg 1 p 5 (sh omanikupäring IP puhul) järgi.

Analüüsitud toimikutest oli jälitustoiminguid kasutatud kokku 31 toimikus, milledest hõlmasid endast kõnedeeristust kadunud mobiiltelefonile ja kõnekaardile 23 korral, 7 juhul oli teostatud IP päring lõppkasutaja tuvastamiseks ning ühel korral positsioneerimist. Kui

[90] JT0726000183

[91] ESS § 111^1 lg 3 p 3 kohaselt kliendi nimi ja aadress, kelle nimele Interneti-protokolli aadress, kasutajatunnus või number olid side toimumise ajal eraldatud

arvestada asjaolu, et üldse oli toimikutes fikseeritud kadunute sidevahendeid 35 korral, siis enamusel juhtudel kasutati ka kõnede eristust informatsiooni hankimiseks.

Kõnederistuse puhul soovitakse tuvastada kadunu viimane suhtlusringkond ning viimane piirkond, kus kadunud isik viimase kõne hetkel viibis (mastiinfo), mis võib anda lisainformatsiooni kadumise asjaolude kohta. Paraku on reeglina kadunu viimased kõned just seotud kadumise ajaga ning analüüsitud toimikute põhjal võib öelda, et saadav informatsioon eelkõige kinnitas juba eelnevalt küsitlemisega kogutud informatsiooni. Mastinfo võib anda uusi andmeid võimaliku otsingupiirkonna kohta ning analüüsitud toimikutest on tuua hea näide, kus politseile teate laekumisel oli telefon välja lülitatud ning positsioneerimist seetõttu teostada võimalust ei olnud, kuid tellitud kõnedeeristusest kadunu telefonile fikseeriti viimase kõne tugimast, mille tulemusena tuvastati, et antud piirkonnas on kadunu endine suvekodu, kust isik hiljem ka leiti[92].

IP päringud lõppkasutaja tuvastamiseks olid seotud suhtlusportaali *rate.ee* kasutamisega, kuid igal juhtumil lõppkasutajat tuvastada ei õnnestunud. Lõppkasutaja tuvastamisel on informatsioon ka kontrollimist leidnud.

Jälitustoimingud olid eelkõige kasutatavad menetluse algstaadiumis, kui sooviti saada operatiivselt andmeid ning hilisemas menetlusstaadiumis toiminguid ei kasutatud.

2.6. Intervjuud

Intervjuudega uuriti Lõuna prefektuuris tagaotsimistoimikuid menetlevate ametnike seisukohti teadmata kadunud isikute otsimise praktilise kogemuse pinnalt, milline on hetkel kehtiv töökorraldus, millised on tagaotsimismenetluses kasutatavad toimingud ja millised on võimalikud probleemid.

Intervjuu viidi läbi Lõuna prefektuuri tagaotsimisega tegelevate 4 ametniku hulgas. Intervjueeritavate puhul oli tegemist erinevates maakondades tagaotsimisega tegelevate ametnikega, kes töötavad prefektuuri kriminaalbüroo territoriaalsetes talitustes ning tegelevad tagaotsimisega põhitöö (kriminaal- ja jälitusmenetlus) kõrvalt.

[92] JT1026000263

Esmalt uuriti intervjueeritavatelt teadmata kadunud isiku otsimise töökorraldust ja esmaste toimingute teostamist, mille tulemusena selgus, et üldistes joontes järgitakse Lõuna prefektuuris 2011 kehtestatud tagaotsimise juhendis[93] toodut. Välja toodi esmaste toimingute (s.h. maastikuotsingute) teostajana korrakaitsepolitsei, jälitustoimingute kasutamise võimaluste puudumisel piirkonnapolitsei pädevus esmastel toimingutel[94] , samuti iga politseiniku kohustus vastu võtta teadmata kadumiseks jäämise teateid[95]. Kuriteole viitavate asjaolude ilmnemisel või jälitustoimingute teostamise võimalusel antakse menetlus üle kriminaaltalituse ametnikule.

Tagaotsimise põhjendatuse kontrolli kohta märgiti, et tagaotsimise põhjendatuse üle saab otsustada isiku tausta ja kadumise asjaolude hindamisel. Oluline on hinnata ka teataja informeeritust otsitava isiku igapäevasest tegevusest ja harjumuslikest käitumistest[96]. Taoliste asjaolude hindamise võimalustena toodi välja, et esmalt kontrollitakse andmebaase (kas pole kinni peetud või muud märget isiku asukoha kohta), samuti kadunu varasemaid võimalikke „kadumisi“, vesteldakse võimalike kontaktidega ning kontrollitakse kadunu kohta andmebaasis olevaid kontakte.[97]
Taolise kontrolli vajaduse kohta toodi näide, et esmaste toimingute käigus (MIS, KAIRI jne andmed, kontaktid jne) on ühendust saadud nn kadunud isikuga ja on selgunud, et lihtsalt ei taheta suhelda.[98]

Tagaotsimismenetluses kasutatavate põhiliste infoallikatena nimetati andmebaaside ristkasutust, meedias avaldamist, jälitustoiminguid arvuti ja telefoni olemasolul, internetti, piirkonnapolitseinikel saadud teave. Samas ühes intervjuus ka märgiti, et konkreetset käitumismudelit nimetada ei saa ning kogutud informatsiooni puhul on tuleb teostada vajadusel ka selle järelkontrolli.[99] Jälitustoimingutest märgiti kõnederistusi, IP päringut ning korra ka positsioneerimist.

---

[93] Lõuna prefektuuri isikute tagaotsimise ja tuvastamise juhend, vastu võetud Lõuna prefektuuri 16.06.2011.a. käskkirjaga nr 70 (asutusesiseseks kasutamiseks), kättesaadav Politsei- ja Piirivalveameti siseveebist.
[94] Oper, A., Kahar, V., 2012, Intervjuud
[95] Valtna, M.,2012, Intervjuu
[96] Valtna, M., 2012, Intervjuu
[97] Kahar,V. Martinson.,H. Oper, A., 2012. Intervjuud
[98] Oper, A. 2012. Intervjuu
[99] Kahar.,V. 2012. Intervjuu

Praeguse Lõuna prefektuuris toimiva töökorraldusele antavad hinnangud olid erinevad, kahel juhul loeti see toimivaks, teisel juhul toodi määrava faktorina koostöö sujuvuse määravus erinevate struktuuriüksuste ja ametnike vahel, kolmandal juhul arvati, et parema võimekuse tagaks tagaotsimisgrupi loomine.

Ettepanekutena teadmata kadunud isikute otsimise korraldamisel nimetati ühel korral probleemi pangapäringute teostamisel ning kahel juhul vajadusest ühtse rakenduse osas tervishoiuasutuste kontrolliks.

3. ESILEKERKINUD PROBLEEMID NING OTSIMISE VÕIMALIKUD ERISUSED SEOSES MUUTUVA SEADUSANDLUSEGA

3.1. Otsimise korraldamine erinevatel tasanditel

Lõuna prefektuuri näitel on tagaotsimine korraldatud põhimõttel, et esmased toimingud teostab korrakaitsepolitsei ning edasist menetlust viib edasi kriminaalpolitsei ning korrakaitsepolitsei menetluse tähtajaks on sätestatud 10 päeva, kui varasemalt ei laeku informatsiooni võimalikust kuriteo toimumisest, millisel juhul võtab menetluse viivitamatult üle kriminaalpolitsei. Taolise töökorraldusega oldi rahul kolmel juhul intervjuudes, vaid korra (Tartu) toodi välja tagaotsimisgruppide loomise vajadus tagamaks paremat võimekust isikute otsimiseks. Siinkohal võib probleemi käsitleda kahest aspektist: Tartus menetlevate toimikute suur maht võrreldes teiste maakondadega ning teisalt vajadus spetsialiseerunud otsimisega tegelevate ametnike osas. Küsimus taandub aga valdkonna prioriteetsusele. Suurbritannias on asutus seisukohale, et teadmata kadunud isikute juhtumite uurimist politseis tuleb käsitleda kõrgendatud riskiga valdkonnana ning see nõuab prioriteetsust ja ressursse. Samuti on tegemist kindlustunde küsimusega, millesse tuleks suhtuda vastavalt.[100] Kuigi ainult üksikjuhtumite puhul leiab kinnitust kadumise põhjusena kuritegu, on antud asjaolude väljaselgitamine keeruline protsess ning nõuab teadmisi muuhulgas raskete isikuvastaste kuritegude uurimisel. Milline struktuur oleks õige teadmata kadunud isikute juhtumeid menetlema, on olnud diskusiooniks ka Eesti politseis, võimaliku struktuurina on nähtud ka prefektuurides funktsionaalsete üksustena toimivaid organiseeritud- ja raskete kuritegude talitust, kuid käesolevaks ajaks muutusi ei ole ning Lõuna prefektuuri praktikas on esmane reageerimine antud sootuks korrakaitsepolitseile.

Eesti praktikas puudub ka põhjalik analüüs kadumise võimalike põhjuste kohta ning täpsemad käitumisjuhised erinevates olukordades, mis näiteks Suurbritannias on leidnud põhjalikku käsitlemist ning just läbi kadumise põhjuste väljaselgitamise.

[100] Association of Chief Police Officers, „Guidance on the managment, recording and investigation of missing persons“ *supa notra 14*, lk 15

Ühe võimaliku lahendusena pakun välja, et ka Eestis tuleks keskenduda isikute teadmata kadunuks jäämise põhjustele ning läbi selle määrata kindlaks käitumisjuhised ning erinevate struktuuriüksuste pädevus. On küll selgeid kadumise juhtumeid, mis kriminaalpolitsei sekkumist ei nõua, kuid ka nö ebaselgeid juhtumeid.

Tuleb lähtuda ka seisukohast : kui asjaolud on kahtlased, mõtle kui mõrvast[101].

Teadmata kadunud isiku mõiste käsitlemine ei oma sisulisi muudatusi seoses kõrgendatud ohu mõistega sidumisel, mida tuleb vaadelda kui ühe võimaliku otsimise etapina. Kõrgendatud ohust lähtuti ka varasemalt teadmata kadunud isikute otsimisel meetmete valikul.

Mis puudutab teadmata kadunud isikute jälitustoimikute ülesehitust, siis puudus neis kindel seaduspärasus ning tihti ei sisaldunud neis andmeid ka kõigi teostatud toimingute kohta. Siinkohal tuleks järgida otsimise korras toodud juhiseid ning andmed kajastama ka toimikutes, vastasel juhul on keeruline jälgida otsimise protsessi ning tagatud ei ole sündmuste kulgemise tervikliku, kontrollitava ning rekonstrueeritava jäädvustuse ja esituse põhimõtet[102].

3.2. Päringud krediidiasutustesse

Suurbritannias läbi viidud uuringu kohaselt on teadmata kadunud isikute otsimisel kaks enim kasutatavat päringut pangakonto (23,3 % juhtudel) ning krediitkaardi või deebetkaarti kasutamise kontroll (15,1 % juhtudel).[103] Kui võrrelda riivet isiku eraelule kõneeristuste või pangakonto väljavõtete näol, siis päringud pankadesse ei tohiks vaadelda rohkem isiku õigusi riivava toiminguna kui kõnedeeristus. Ühe võimalusena on siduda päringud pankadesse politsei järelevalve erimeetmena kõrgendatud ohu väljaselgitamiseks ning viia sisse vastavad muudatused ka KAS-i.

---

[101] Association of Chief Police Officers, „Guidance on the managment, recording and investigation of missing persons“ *supa notra 14*, lk 15
[102] Abram, H. Conrad, *supa notra 46*
[103] Cohen, I. M., McCormick, A.V., Plecas, D., „ A Review of the Nature and Extent of Uncleared Missing Persons Cases in British Columbia“ (2008) <www.ufv.ca/Assets/CCJR/...and.../Missing_Persons.pdf >, lk 18

Antud teema on olnud käsitlusel siseministeeriumi ja justiitsministeeriumi kohtumisel ning suunatud justiitsministeeriumi poolt täiendavale analüüsile. Kindlasti oleks antud meede vajalik otsimise seisukohalt

3.3. Jälitustoimingute kasutamise võimalused järelevalve erimeetmena

Jälitustoimikute analüüsi põhjal võib järeldada, et enim kasutatavad jälitustoimingud teadmata kadunud isikute otsimisel on JTS § 12 lg 1 p 5 alusel kasutavad kõnedeeristused ning IP aadressi lõppkasutaja tuvastamine ning üksikjuhtumil JTS § 12 lg 1 p 3 alusel positsioneerimine. JTS § 12 lg 1 p 5 sätestatud jälitustoiming on juba praeguses seadusandluses reguleeritud PPVS-s ESS-s § 111^1 lg 2 ja 3 sätestatuga, kuid ei ole enam lubatud JTS § 12 lg 1 p 3 jälitustoiming. Antud seisukohta tuleb käsitleda läbi jälitustoimingu mõiste.

Jälitustegevus JTS § 2 kohaselt on JTS seaduses ja KrMS sätestatud alustel ja korras jälitustoimingute teostamine. Kui hetkel kehtiva seadusandluses ei ole toodud jälitustoimingu mõistet, siis KrMS muudatuste **§** 126^1 lg 1 kohaselt on jälitustoiming isikuandmete töötlemine seaduses sätestatud ülesande täitmiseks eesmärgiga varjata andmete töötlemise fakti ja sisu andmesubjekti eest.

Riigikogu õiguskomisjon on asunud seoses KrMS muudatuste menetlemisega seisukohale, et jälitustoiminguid saab teha üksnes KrMS ja eriseadustes sätestatud alustel. Jälitustoimingute tegemine muudel kõrgendatud ohu juhtudel ei ole otstarbekas. Sellisel juhul ei ole vajalik teha isiku õigusi riivavaid varjatud jälitustoiminguid, vaid piisaks korrakaitseorgani poolt tehtavatest nn avalikest toimingutest ning rõhutatakse, et jälitustoimingu olemus seisneb selle salajasuses ehk varjatuses (isiku õigusi ja vabadusi riivatakse tema teadmata ehk seljataga), mis on ka peamine põhjus, miks on nii oluline jälitustoimingute tegemise võimalused minimeerida ja näha ette võimalikud kaitsemehhanismid ja täiendavad tagatised. Seega on Justiitsministeerium ühesel seisukohal: kui muu oht on seotud kuriteoga (on alust arvata, et kuritegu on kas ettevalmistamisel või toime pandud), siis on juba eelnõus nähtud ette võimalused, millal ja milliseid jälitustoiminguid teostada; kui muu oht ei ole arvatavalt seotud kuriteoga, siis

puudub varjatud toimingute – jälitustoimingute – tegemiseks põhjus ning vajalikke andmeid saab koguda avalikult.[104]

Arvestades, et isiku teadmata kadunuks jäämisel kuriteole viitava informatsiooni laekumisel tuleb alustada kriminaalmenetlust ning lähtutakse KrMS sätetest, ei teki ka probleeme vajadusel positsioneerimise teostamiseks.

Samas võib tulla ette ka olukordi, kus isikul on kaasas ja sisse lülitatud mobiiltelefon, kuid seda kasutama oma eluohtliku seisundi tõttu võimeline ei ole ning eelnevalt kogutud andmed annavad aluse eeldada kõrgendatud ohu olemasolu, ei ole siinkohal kasutatav ESS § 88 säte, kuna see eeldab isiku nõusolekut. Samuti ei hõlma antud olukorda ESS-s § 111^1 lg 2 ja 3 sätestatu, kuna ei hõlma telefoni positsioneerimist, mis ESS mõttes on § ESS § 112 lõikes 3 terminalseadme asukoha tuvastamine reaalajas.
Antud asjaolule on tähelepanu juhtinud ka siseministeerium KrMS muudatuste menetlemisel märkides, et eelnõus esitatud muudatus, mis lubab teadmata kadunud isiku asukoha tuvastamiseks teha sideettevõtjale kirjalik päring elektroonilise side seaduse § 111^1 lõigetes 2 ja 3 nimetatud andmete saamiseks (ehk kõneeristus), ei ole ilmselgelt piisav teadmata kadunud isikute efektiivseks otsimiseks ning kindlasti on vajalik nn positsioneerimise õigus. Positsioneerimine on reaalajas isiku valduses oleva mobiiltelefoni jälgimine eesmärgiga tuvastada isiku asukoht ehk skaneerimisseadme abil reaalajas mobiiltelefoni asukoha määramisel on tegemist tehnilise varjatud jälgimisega. Kõneeristuste puhul, kui see ei ole seotud ühegi sõnumi edastamise faktiga, kuid tehakse päring sideettevõttele, saamaks teada millise tugijaama piirkonnas telefon hetkel asub, on tegemist varjatud jälgimisega. Kriminaalmenetluse (nt KarS § 113 “Tapmine“ alusel) alustamist ei saa igal juhul pidada põhjendatuks, sest paljudel juhtudel ei ole alus eelduseks piisav ning eeltoodust nähtuvalt on nn positsioneerimise võimaldamiseks vajalik anda politseile õigus ka KrMS § 126^3 lõike 1 punktis 2 nimetatud jälitustoimingu (varjatud jälgimise) tegemiseks.[105]

---

[104] Kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seadus 286SE III, riigikogu õiguskomisjoni vastused eelnõu kohta esitatud märkustele, 05.03.2009 < http://www.riigikogu.ee/?page=eelnou&op=ems&emshelp=true&eid=326916&u=20120508204102> vastus õiguskantslerile p 16

[105] Kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seadus 286SE III, siseministeeriumi arvamus, 11.11.2008, < http://www.riigikogu.ee/?page=eelnou&op=ems&emshelp=true&eid=326916&u=20120508155938 > (08.05.2012), lk 2-3

Justiitsministeerium aga ei ole toetanud antud muudatusettepanekut, kuna teadmata kadunud isiku otsimine ning tema asukoha tuvastamine on korrakaitseline ehk ohu tõrjumisele suunatud meede ning kui on andmeid kuriteo ettevalmistamise kohta, siis saab teha jälitustoiminguid sellel alusel või alustada kriminaalmenetlust ning teha jälitustoiminguid kriminaalmenetluse raames.[106]

On jäänud seisukoht, et telefoni positsioneerimisega on tegemist varjatud tegevusega ning teadmata kadunud isiku otsimisel ei ole tegemist varjatud tegevusega, kui ei ole ilmnenud kuriteole viitavaid tunnuseid.

Käesoleval ajal on 06.02.2012 algatatud KrMS muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduse muumise seaduse eelnõusse muudatusettepanek PPVS § 7^{21} lg 1 osas, mille kohaselt politsei võib töödelda isikuandmeid, tehes kirjaliku või elektroonilise päringu ESS § 111^{1} lõike **1 punktis 6** ning lõigetes 2 ja 3 nimetatud andmete saamiseks isiku kohta, kelle puhul see on vajalik kõrgendatud ohu väljaselgitamiseks või tõrjumiseks.[107]

Antud muudatus ESS § 111^{1} lg 1 p 6 lisamise näol PPVS § 7^{21} sõnastusse aga ei lahendaks mobiiltelefoni positsioneerimise probleemi ning seda järgnevatel põhjustel. Kuna positsioneerimise korral on tegemist mobiiltelefonivõrgus kasutatavate terminalseadmete asukoha tuvastamisega reaalajas, siis viidatud ESS § 111^{1} lõike 1 punktis 6 räägitakse terminalseadme asukoha kindlaksmääramise andmete säilitamisest ehk siis selle punkti alusel kogutud andmete järgi saab kindlaks teha, millal ja kus subjekt telefoni kasutas, kuid reaalajas asukoha kindlaksmääramisel andmeid ei saa säilitada, samuti ei pea subjekt telefoni kasutama. Terminalseadme asukoha tuvastamine reaalajas on sätestatud ESS § 112 lõikes 3, mille kohaselt mobiiltelefoniteenust pakkuv sideettevõtja on kohustatud tagama jälitus- ja julgeolekuasutustele mobiiltelefonivõrgus kasutatavate terminalseadmete asukoha tuvastamise reaalajas.

---

[106] Kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seadus 286SE III, riigikogu õiguskomisjoni vastused eelnõu kohta esitatud märkustele, 05.03.2009 < http://www.riigikogu.ee/?page=eelnou&op=ems&emshelp=true&eid=326916&u=20120508204102> vastus siseministeeriumile p 2

[107] Kriminaalmenetluse seadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus 175 SE II-1, eelnõu algtekst, 06.02.2012 <http://www.riigikogu.ee/?page=eelnou&op=ems&emshelp=true&eid=1473805&u=20120508160138 > (08.05.2012), PPVS § 7^{21} lg 1 muudatusettepanek.

Seega oleks vajalik täiendada PPVS § 7^{21} lg 1 ESS § 112 lg 3-ga, mis tagaks mobiiltelefoni positsioneerimise võimaluse.

KOKKUVÕTE

Käesolevas töös keskenduti teadmata kadunud isikute otsimisele protsessile praktilise kogemuse pinnalt, millised on hetkeprobleemid ning millist mõju avaldavad seadusemuudatused hetkel toimivale otsimise protsessile tulevikus. Töös teostatud analüüsi alustena kasutati teadmata kadunud isikute valdkonda reguleerivaid õigusakte ning sellekohaste muudatuste arutelusid õigusloome protsessis, rahvusvahelist praktikat ning analüüsiti MIS süsteemis olevaid teateid ning teadmata kadunud isikute kohta käivaid jälitustoimikuid, samuti viidi läbi intervjuu valdkonnaga tegelevate ametnike hulgas.

Töö tulemusena jõuti seisukohale, et vaatamata toimuvatele muutustele seadusandluses, ei avalda see olulist mõju võrreldes hetkel toimivale teadmata kadunud isikute otsimisele, v.a. mobiiltelefoni positsioneerimise võimalus. Kuigi analüüsitud toimikute põhjal ei olnud antud meedet tihedalt kasutatud, on ka iga üksikjuhtum oluline, kuna räägime siiski võimalikust ohust isiku elule. Samuti vajab lahendamist päringute teostamise võimalus krediidiasutustesse. Antud asjaoludele on ka muudatusettepanekute menetlemise käigus ning töökohtumisel tähelepanu juhitud ning loodetavasti leiab ka lahenduse.

Mis puudutab teadmata kadunud isikute otsimise protsessi üldiselt, siis vaatamata asjaolule, et see on valdkonnaga tegelevatele ametnikele arusaadav ning praegusel kujul toimiv, tuleks siiski keskenduda rohkem kadumise põhjuste analüüsile ning täpsemalt määratlema erinevate struktuuriüksuste pädevuse teadmata kadunud isikute otsimisel. Kadumise põhjuste analüüs aitaks kaasa teadmata kadunud isiku mõiste täpsemale piiritlemisele, kuna teadmata kadunud isiku mõiste käsitleb endas kadumise põhjuseid. Olenevalt kadumise põhjustest tuleb otsimist vaadelda kogemusepõhise tegevusena ning arvestades asjaoluga, et kadumise võib olla näiteks põhjustanud kuritegu, tuleks valdkonnaga arusaadavamalt siduda ka vastavate kuritegude uurimisel kogemust omavad ametnikud.

РЕЗЮМЕ

Настоящая работа сосредоточена на процессе поиска без вести пропавших лиц на основании практического опыта, на сегодняшних проблемах и на том, какое влияние в будущем окажут изменения закона на проводимый в настоящее время процесс поиска. В качестве основы проведенного в работе анализа использованы правовые акты, регулирующие деятельность по поиску без вести пропавших и обсуждение соответствующих изменений в процессе правотворчества, международная практика, и проведён анализ сообщений находящихся в системе MIS, также было проведено интервью среди чиновников, занимающихся данной деятельностью.

В итоге работы получен следующий вывод:: несмотря на происходящие изменения в законодательстве, это не оказывает существенного воздействия на проводимый в настоящий момент поиск без вести пропавших лиц за исключением возможности позиционирования мобильного телефона. Хотя в подвергнутых анализу делах данная мера использовалась нечасто, каждый отдельный случай является существенным, так как речь всё же идёт о возможной угрозе жизни человека. Также необходимо решить возможность осуществления запросов в кредитные учреждения. На данные обстоятельства обращено внимание в ходе производства предложений по внесению изменений и очевидно будут найдены решения.

Что касается, в общем, процесса поиска без вести пропавших лиц, то, не смотря на то обстоятельство, что он занимающимся этой деятельностью чиновникам понятен и является действенным в таком виде, все же следовало бы сосредоточиться больше на анализе причин пропажи без вести и более точно определить компетенцию различных структурных подразделений при поиске без вести пропавших лиц. Поиск следует рассматривать как деятельность, основанную на опыте, и, учитывая то обстоятельство, что причиной пропажи может быть преступление, следовало бы более чётко связать с данной областью деятельности также чиновников, имеющих опыт расследования соответствующих преступлений.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Abram, H. Conrad, *Politseitaktika II*: *üldised politseimeetmed* (Tallinn: Sisekaitseakadeemia, 2002)

Association of Chief Police Officers, „ Guidance on the managment, recording and investigation of missing persons“ (2010) <http://www.acpo.police.uk/documents/crime/2011/201103CRIIMP02.pdf > (08.05.2012)

Association of Chief Police Officers ,“Practice advice on search managment and procedures“ (2006) < http://www.sebev.co.uk/images/stories/Documents/acpo%20search%20management%20and%20procedures%202006.pdf > (08.05.2012)

Avaliku teabe seadus, 15.11.2000, jõustunud 1.01.2001 - RT I 2000, 92, 597… RT I, 22.03.2011, 10

Cohen, I. M., McCormick, A.V., Plecas, D., „ A Review of the Nature and Extent of Uncleared Missing Persons Cases in British Columbia“ (2008) <www.ufv.ca/Assets/CCJR/...and.../Missing_Persons.pdf > (08.05.2012)

Crampian Police, „ Missing persons: understanding, planning, responding“ (2007) <http://www.missingpersons.gov.au/research/~/media/MP/Files/PDFs/Missing%20Persons%20Understanding%20Planning%20Respondi.ashx> (08.05.2012)

Eesti Vabariigi põhiseadus, 28.06.1992, jõustunud 3.07.1992 – RT 1992, 26, 349… RT I, 27.04.2011, 2

Eesti Kohtuekspertiisi instituut. DNA ekspertiiside määramise juhend. Kättesaadav Politsei- ja Piirivalveameti siseveebis

Elektroonilise side seadus 08.12.2004, jõustunud 01.01.2005. RT I 2004, 87, 593… RT I, 29.12.2011, 214

Haldusmenetluse seadus, 06.06.2001, jõustunud 01.01.2002 - RT I 2001, 58, 354 … RT I, 23.02.2011, 8

Isikuandmete kaitse seadus, 15.02.2007, jõustunud 1.01.2008 - RT I 2007, 24, 127 ... RT I, 30.12.2010, 11

Isikute otsimise ja seire ning tundmatute isikute ja laipade tuvastamise kord, kehtestatud Politseiameti 01.01.2010 käskkirjaga nr 50 (asutusesiseseks kasutamiseks), kättesaadav Politsei- ja Piirivalveameti siseveebis.

Isikute tagaotsimise ja tundmatute isikute ning laipade tuvastamise ajutine kord, kehtestatud Politseiameti 19.05.1998 käskkirjaga nr 117 (asutusesiseseks kasutamiseks), kättesaadav Politsei- ja Piirivalveameti siseveebis (käskkiri kehtetu)

Interpol, „Katastroofiohvrite tuvastamise juhend“ <http://www.valitsus.ee/UserFiles/valitsus/et/uudised/taustamaterjalid/sojahaud-tallinnas/sailmete-identifitseerimine/katastroofiohvrite-tuvastamise-juhend/juhend.pdf> (15.12.2011)

Jälitustegevuse seadus, 22.02.1994, jõustunud 18.03.1994 - RT I 1994, 16, 290… RT I, 29.12.2011, 56

Jälitustegevuse seadus. 22.02.1994, jõustunud 18.03.1994 - RT I 1994, 16, 290… RT I, 29.12.2011, 56

Jälitustoimiku pidamise kord. Vastu võetud siseministri 01.11.2004 määrusega nr 59, jõustunud 21.11.2004, RTL 2004, 144, 2171.

Karistusseadustik, 06. 06. 2001, jõustunud 01. 09. 2002 - RT I 2001, 61, 364… RT I, 04.04.2012, 3

Korrakaitseseaduse muutmise ja rakendamise seadus. Seaduse eelnõu 570 SE-II-1 algataja seletuskiri, 15.09.2009, < http://www.riigikogu.ee/?page=eelnou&op=ems&emshelp=true&eid=758830&u=20120508155627 > (08.05.2012)

Krediidiasutuste seadus, 09.02.1999, jõustunud 1.07.1999 - RT I 1999, 23, 349… RT I, 29.03.2012, 24

Kriminaalasi Vassili Savka süüdistuses KrK § 101 p 8 ja § 199[1] järgi, kohtuasi nr 3-1-1-137-03, Riigikohtu kriminaalkolleegium, kohtuotsus, 18.12.2003, lõik 12.1 ja 12.3

Kriminaalmenetluse seadustik, 12. 02. 2003, jõustunud 1. 07. 2004 - RT I 2003, 27, 166… RT I, 29.12.2011, 20

Kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seadus. 17.02.2011, jõustunud 01.01.2012- RT I, 21.03.2011, 2.

Kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seadus 286SE III, õiguskantsleri kantselei arvamus 25.11.2008, p 73, < http://www.riigikogu.ee/?page=eelnou&op=ems&emshelp=true&eid=326916&u=20120508155938 > (08.05.2012)

Kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seadus 286SE III, siseministeeriumi arvamus, 11.11.2008, < http://www.riigikogu.ee/?page=eelnou&op=ems&emshelp=true&eid=326916&u=20

120508155938 > (08.05.2012)

Kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seadus 286SE III, riigikogu õiguskomisjoni vastused eelnõu kohta esitatud märkustele, 05.03.2009 < http://www.riigikogu.ee/?page=eelnou&op=ems&emshelp=true&eid=326916&u=20120508204102> (08.05.2012) vastus õiguskantslerile p 16

Kriminaalmenetluse seadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus 175 SE II-1, eelnõu algtekst, 06.02.2012 <http://www.riigikogu.ee/?page=eelnou&op=ems&emshelp=true&eid=1473805&u=20120508160138 > (08.05.2012)

Kärmas, M., „ Haige mees lebas politsei suhtlusprobleemi tõttu metsas“, *ERR*, 14.09.2011, <http://uudised.err.ee/index.php?06234494> (15.12.2011)

Lõuna prefektuuri isikute tagaotsimise ja tuvastamise juhend, vastu võetud Lõuna prefektuuri 16.06.2011.a. käskkirjaga nr 70 (asutusesiseseks kasutamiseks), kättesaadav Politsei- ja Piirivalveameti siseveebist.

Newiss, G., „ Missing presumed...? The police response to missing persons“ < http://library.npia.police.uk/docs/hopolicers/fprs114.pdf > (08.05.2012)

New Jersey State Police, „Missing Persons Investigative Best Practices Protocol Unidentified Deceased Persons Investigative Guidelines“ <http://www.njsp.org/divorg/invest/pdf/mpi-best-practices-protocol-103008.pdf> (08.05.2012)

New Jersey P.L. 2007. CHAPTER 279 AN ACT concerning missing persons, designating the act as “Patricia’s Law,” andsupplementing Title 52 of the Revised Statutes. < *ftp://www.njleg.state.nj.us/20062007/PL07/**279**_.DOC*> (05.05.2012), C.52:17B-216

Pavlova, Z. *The fluency of International cooperation arter joining the Schengen area and improvement possibilities in determining the location of fugitives*. Tagaotsimise konverents. 2008 Toila. Publitseerimata materjal.

Politseiseadus, 01.03.1991, jõustunud 26.03.1991 - RT 1990, 10, 113…RT I 2008, 8, 57 (seadus kehtetu)

Politsei ja piirivalve seadus, 06.05.2009 - RT I 2009, 26, 159… RT I, 29.12.2011, 28

Politsei ja piirivalve seaduse rakendamise seadus, 26.11.2009, jõustunud 01.01.2010 - RT I 2009, 62, 405

Politsei ja piirivalve seaduse rakendamise seadus 519 SE III, eelnõu seletuskiri 11.11.2009 < http://www.riigikogu.ee/?page=eelnou&op=ems&emshelp=true&eid=654737&u=20 1205081930 38> (08.05.2012), p 17

Politsei- ja Piirivalveameti põhimäärus., kehtestatud siseministri 22.12.2011.a. määrusega nr 26. RT I, 29.12.2011, 70

Riikliku pensionikindlustuse seaduse, riiklike peretoetuste seaduse ja teiste sotsiaalkindlustushüvitisi ning sotsiaaltoetusi käsitlevate seaduste muutmise seadus 267 SE III, algataja seletuskiri, 14.05.2008 <http://www.riigikogu.ee/?page=eelnou&op=ems&emshelp=true&eid=304670&u=2 0120508160357> (08.05.2012)

Sootak, J. Pikamäe, P., *Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne (* Tallinn: Juura, 2004) 2. trükk

Surmajuhtumitega seonduva politseitöö läbiviimise kord, vastu võetud politseipeadirektori 25.07.2009 käskkirjaga nr 189 (asutusesiseseks kasutamiseks), kättesaadav Politsei- ja Piirivalveameti siseveebis.

Teder, I., „Õiguskantsleri tegevuse ülevaade 2007“ (2007),<http://www.oiguskantsler.ee/public/resources/editor/File/Ylevaade_2007.pdf > (15.12.2011)

Truuväli, E.-J., *et al, Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne* (Tallinn: Juura, 2002)

Tsiviilseadustiku üldosa seadus. 27.03.2002, jõustunud 1.07.2002 - RT I 2002, 35, 216 … RT I, 06.12.2010, 12

V.E. kaebus Sotsiaalkindlustusameti Tartu pensioniameti pensionide ja toetuste osakonna Viljandi pensionikomisjoni 28.09.2009 otsuse nr 23306 tühistamiseks ja ettekirjutuse tegemiseks, haldusasi 3-10-337, Tartu Ringkonnakohus, kohtuotsus, 19.11.2010, p 7

Viive Ernesaksa kaebus Sotsiaalkindlustusameti Tartu Pensioniameti pensionide ja toetuste osakonna Viljandi pensionikomisjoni 28. septembri 2009. a otsuse nr 23306 tühistamiseks ja ettekirjutuse tegemiseks, kohtuasi nr 3-3-1-12-11, Riigikohtu halduskolleegium, kohtuotsus, 12.05.2011, lõik 11 ja 16

Vladimir Tumanovi süüdistusasi KarS § 361 lg 1 järgi, kohtuasi nr 3-1-95-06, Riigikohtu kriminaalkolleegium, kohtuotsus, 30.10.2006, p 12

LISA1

ISIKU TEADMATA KADUMISE AVALDUS

1.01.2007 toimingu koht
Toimingu algus: 12:00

Politseiasutuse ametniku ametinimetus ja nimi võttis vastu avalduse isiku teadmata kadumisest:
Avaldaja andmed:

Nimi:	ees- ja perekonnanimi
Isikukood või sünniaeg:	isikukoodi puudumisel sünniaeg
Kodakondsus:	Eesti või muu
Haridus:	alg-, põhi-, kesk-, keskeri-, kõrgem haridus
Elu- või asukoht:	aadress
Töökoht või õppeasutus:	nimetus
Kontaktandmed:	sidevahendi number või e-posti aadress
Suhe kadunud isikuga:	sugulusaste, tööalane suhe, tuttav vm
Isikusamasus tuvastatud	dokumendi nimetus vms

KADUNUD ISIKU ANDMED:

Eesnimi:	eesnimi
Perekonnanimi:	perekonnanimi
Sünnijärgne perek-nimi:	sünnijärgne perekonnanimi
Isanimi:	isanimi
Isikukood või sünniaeg:	isikukoodi puudumisel sünniaeg
Sünnikoht:	sünnikoht
Sugu:	M, N, soovahetus
Kodakondsus:	Eesti või muu
Kodune keel:	keel
Haridus:	alg-, põhi-, kesk-, keskeri-, kõrgem haridus
Elu- või asukoht:	aadress
Töökoht või õppeasutus:	nimetus, kellena
Elukutse, amet:	loetleda
Kasutas sidevahendeid:	numbrid, @-aadressid, MSN-nimed

Kas võib olla ohtlik: kas võib olla vägivaldne, kas on vaimselt haige, kas on nakkushaige, kas on enesetapule kalduv, kas on uimastisõltlane, kas on relvastatud; kas on mingil muul viisil või olukorras ohtlik

KADUMISE ASJAOLUD, OLETATAVAD PÕHJUSED:

Kus, kes ja millal kadunud isikut viimati nägi; kadunud isku võimalik asukoht (sugulaste, tuttavate juures - näidata nimed, aadressid, teadaolevad sidevahendite numbrid) … …

KADUNUD ISIKU KIRJELDUSE ANDMED:

pikkus, kaal, kehaehitus, juuste värv, silmade värv

Rõivastus
riietusesemete liigid, materjalide muster ja värvus, riiete seisukord, tootja etiketid, keemilise puhastuse või pesumaja märgistused jms

Erilised isikutunnused
armid, tätoveeringud, kehalised moonutused, amputatsioonid jms

Ehted
ehted, kellad, graveeringud neil; muud isiklikud asjad, sh kotid-pakid

Muud identifitseerimiseks vajalikud andmed:
kas isiku asukohas võib leiduda tema sõrmejälgedega või eritistega esemeid; kas on olnud doonor … …

Avaldaja arvamus – mida kadunud isikuga tema leidmisel ette võtta:
arvamus ja selle põhistus; kellele peale avaldaja teatada kadunud isiku leidmisest, nimed ja sidevahendite numbrid; kas isiku foto jm andmeid võib avaldada meedias jms.

_____
(ametniku allkiri)

_____
(avaldaja allkiri)

LISA2

PÄRINGULEHT ANDMEBAASIDEST JA INTERNETIST KONTROLLI TEOSTAMISE KOHTA

jrk nr	kuupäev	KAIRI	POLIS	Internet	haigekassa KAIRIST	KMA	LKF	RR päring KAIRIST	telefon KAIRI ja muud	nimi	allkiri

LISA3

Intervjueeritava nimi: Anne Oper

Ametikoht: Lõuna P KRB Võru KT uurija

Staaž TO alal 1998.a okt kuni 2004.a aprill, 2008.märts kuni käesoleva ajani.

Intervjuu küsimused:

1. **Selgitage, kuidas on korraldatud tegevus isiku teadmata kadumise teate saamisest ning millised on eelnevad toimingud enne tagaotsimismenetluse alustamist teadmata kadunud isikute otsimiste puhul (s.h. kuidas hindate tagaotsimise põhjendatust) ning kas ja kuidas on jaotatud tegevused erinevate struktuuriüksuste vahel?**

   Sõltuvalt sellest, millal ja kuidas teade laekub ning mis asjaoludel isik kaduma jäi. Kui on tegemist näiteks metsa eksinud isikuga, siis alustab otsinguid korrakaitse.
   Kui on kaduma jäänud vanainimene, kellel pole kaasas mobiiltelefoni jne, siis tegeleb asjaga piirkonnapolitseinik. Peale uue juhendi vastuvõtmist olen suunanud isik teadmata kadunuks jäämise korral avaldaja piirkonnapolitseiniku juurde. Külla aga, on kriminaaltalituses juhtidega läbiräägitud ja omavahel kokkulepitud, et jälgime asja ning vajadusel võtame materjalid koheselt üle. Sama kehtib avalduselaekumisel, teate laekumisel.
   Esmalt vestlused, isikutega otse ja telefoni teel, et välja selgitada, kas keegi sugulastest, tuttavatest jne teab kadunud isiku kohta midagi. Kontrollida võimalikud viibimiskohad. On olnud ka selliseid olukordi, kus üks isik on pöördunud avaldusega teise isiku teadmata kadununa tagaotsitavaks kuulutamiseks. Esmaste toimingute käigus (MIS, KAIRI jne andmed, kontaktid jne) käigus on ühendust saadud nn kadunud isikuga ja on selgunud, et lihtsalt ei taheta suhelda. Sellisel juhul olen kirjalikult vastanud ja teatanud põhjusest, miks otsimist ei alustata.
2. **Nimetage toiminguid/infoallikaid, milliseid kasutate teadmata kadunud isikute otsimisel?**
   Kõik politseitöös igapäevaselt kasutatavad andmebaasid, piirkonnapolitseinikel saadud teave, sugulased, tuttavad, politseiabijõud, internet (Google).
3. **Kas praegune töökorraldus tagab järjepidevuse teadmata kadunud isikute otsimisel? Põhjendage.**
   Jah ja ei. Sõltub sellest, kuidas sujub koostöö erinevate struktuuriüksuste ja ametnike vahel.
4. **Millised on ettepanekud teadmata kadunud isikute otsimise korraldamisel?**
   Vajalik on (palju räägitud teema) haldusmenetluse ja jälitusmenetluse raames saada teavet pankadest.

LISA4

Intervjueeritava nimi: Helle Martinson

Ametikoht: Lõuna P KRB Jõgeva KT uurija

Staaž TO alal: 14 aastat

Intervjuu küsimused:

1. **Selgitage, kuidas on korraldatud tegevus isiku teadmata kadumise teate saamisest ning millised on eelnevad toimingud enne tagaotsimismenetluse alustamist teadmata kadunud isikute otsimiste puhul (s.h. kuidas hindate tagaotsimise põhjendatust) ning kas ja kuidas on jaotatud tegevused erinevate struktuuriüksuste vahel?**
   See on iga kord erinev**.** Esmane kontrollitakse andmebaasidest. Kas on ka varem kadunud olnud, kas on tegu alaealiste jooksikutega , kas on tegu haiglast lahkunud inimesega jne. Kui on selgunud, et teadmata kadunud kasutab mobiiltelefoni või arvutit siis tuleb koheselt kriminaaltalitusele, kui isikul ei kasuta, siis läheb korrakaitsesse. Kui on näiteks kadunud seeneline või marjuline siis esmalt korrakaitsesse ja teostatakse esmased otsingud, kuhu on kaasatud ka terve isikkoosseis. Võimaluse korra kaasatakse otsingutele kaitseliitu ,vabatahtlike . Otsingute läbiviimisel juhib otsinguid tavaliselt välijuht ja jaoskonna juhtkond.

2. **Nimetage toiminguid/infoallikaid, milliseid kasutate teadmata kadunud isikute otsimisel?**
   Meedias avaldamine , jälitustoimingud (arvuti kasutamine, mobiili kasutamine) , tuttavate ja sõpradega vestlemine .

3. **Kas praegune töökorraldus tagab järjepidevuse teadmata kadunud isikute otsimisel? Põhjendage.**
   Siiani minu arust pole probleeme olnud.

4. **Millised on ettepanekud teadmata kadunud isikute otsimise korraldamisel?**
   Ei ole.

LISA5

Intervjueeritava nimi: Mati Valtna

Ametikoht: Lõuna P KRB Tartu KT uurija

Staaž TO alal: 2 aastat

Intervjuu küsimused:

1. **Selgitage, kuidas on korraldatud tegevus isiku teadmata kadumise teate saamisest ning millised on eelnevad toimingud enne tagaotsimismenetluse alustamist teadmata kadunud isikute otsimiste puhul (s.h. kuidas hindate tagaotsimise põhjendatust) ning kas ja kuidas on jaotatud tegevused erinevate struktuuriüksuste vahel?**
   Tegevuse määrab Lõuna Prefektuuri tagaotsimise ja tuvastamise juhend. Läbiv korralduslik mõte seisneb selles, et teateid võtavad vastu kõik politsei ametnikud olenemata ametikohast ja samuti ka kadunud isiku kadumise kohast. Kui teate saamisel tuvastatakse kadunud isikule kõrgendatud ohu olemasolu, teostatakse kadunud isiku sidevahendi olemasolul juhtimiskeskuse kaudu sidevahendi positsioneerimist.
   Esmane kontrolli teostab korrakaitsebüroo tagaotsimisega tegelev ametnik. Kui ilmnevad kuriteole viitavad asjaolud, siis antakse kogutud materjalid ja informatsioon edasi isikuvastaste kuritegude teenistuse menetlusse. Kui kuriteole viitavaid asjaolusid ei ole ilmnenud, kuid on vaja teostada jälitustoiminguid, eelkõige kõneeristuste näol, siis läheb menetlus üle kriminaaltalituse tagaotsimisega tegeleva ametniku kätte. Täpsemat menetluse üleandmist eri struktuuriüksuste vahel reguleerib Lõuna prefektuuri tagaotsimise ja tuvastamise juhend.
   Tagaotsimise põhjendatuse üle saab otsustada isiku tausta ja kadumise asjaolude hindamisel. Oluline on hinnata ka teataja informeeritust otsitava isiku igapäevasest tegevusest ja harjumuslikest käitumistest.
2. **Nimetage toiminguid/infoallikaid, milliseid kasutate teadmata kadunud isikute otsimisel?**
   Esmaselt tuleks kontrollida kindlasti isikute võimalikku kinnipidamist politsei poolt või kuriteo ohvriks langemist, samuti ka paigutamist tervishoiuasutustesse, politsei andmebaasid, internet, meedias avaldamine, vajadusel jälitustoimingud (kõnederistus, IP päring).
3. **Kas praegune töökorraldus tagab järjepidevuse teadmata kadunud isikute otsimisel? Põhjendage.**
   Tagaotsimisgruppide taastamine looks parema võimekuse isikute otsimiseks.
4. **Millised on ettepanekud teadmata kadunud isikute otsimise korraldamisel?**
   Vajalik oleks teostada info päringut tervishoiuasutustesse sattumise kohta ühtsest kohast.

LISA6

Intervjueeritava nimi: Veiko Kahar

Ametikoht: Lõuna P KRB Põlva KT vanemuurija

Staaž TO alal: aasta

Intervjuu küsimused:

1. **Selgitage, kuidas on korraldatud tegevus isiku teadmata kadumise teate saamisest ning Millised on eelnevad toimingud enne tagaotsimismenetluse alustamist teadmata kadunud isikute otsimiste puhul (s.h. kuidas hindate tagaotsimise põhjendatust) ning kas ja kuidas on jaotatud tegevused erinevate struktuuriüksuste vahel?**
   Olenevalt teate iseloomust, kas tegemist on kiireloomulise sündmusega või mitte. Kiireloomulised on eelkõige metsa eksinud isikud või koju mitte ilmunud lapseealised, kus on vajalik organiseerida maastikuotsinguid, reeglina taolised teated laekuvad läbi juhtimiskeskuse ning otsingute korraldajaks on tavaliselt piirkonna vastutav ametnik, kes planeerib ka ressursi.
   Muudel juhtudel tegeleb esmaste toimingutega konkreetse piirkonna konstaabel, kes kogutud materjalid edastab hiljem kriminaaltalitusele tagaotsimismenetluse jätkamiseks.
   Esmalt kontrollitakse andmebaase (kas pole kinni peetud või muud märget isiku asukoha kohta), samuti kadunu varasemaid võimalikke „kadumisi“, vesteldakse võimalike kontaktidega ning kontrollitakse kadunu kohta andmebaasis olevaid kontakte. Praeguse korralduse järgi teeb esmased toimingud konkreetse piirkonna konstaabel, kui on selgunud, et võimlus ja vajadus on kasutada jälitustoiminguid, antakse materjalid kriminaaltalitusele.

2. **Nimetage toiminguid/infoallikaid, milliseid kasutate teadmata kadunud isikute otsimisel?**
   Oleneb juhtumist ja isikust. Konkreetset käitumismudelit ei julgeks nimetada, mis puudutab kohustuslikke andmeid, siis need kajastuvad tavaliselt avalduses. Põhiliselt ikka andmebaaside ristkasutus, võimalusel kõnedeeristust või IP päringut, positsioneerimist, samuti meedia kaasabi ning internetti. Loomulikult vestlused isikutega ning kogutud informatsiooni pidev kontroll vajadusel.

3. **Kas praegune töökorraldus tagab järjepidevuse teadmata kadunud isikute otsimisel? Põhjendage**. Kuna kogemusi antud teemal vähe, siis võin vaid öelda, et hetkel probleeme ei ole olnud ning juhendid selles osas piisavalt selged.

4. **Millised on ettepanekud teadmata kadunud isikute otsimise korraldamisel?**
   Otseselt ettepanekuid korralduse koha pealt ei ole, ehk võiks olla parem rakendus raviasutuste kontrolli osas.